

USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJSKO USPEŠNOST

BEREMO IN PIŠEMO SKUPAJ

Izobraževalni
program za
odrasle

Izobraževalni program za odrasle

Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Beremo in pišemo skupaj (UŽU – BIPS)

Leto nastanka programa: 2002¹

Leto prenove programa: 2011

Leto revizije programa: 2020

Leto posodobitve programa: 2022²

Uredile in posodobile³: mag. Estera Možina (ACS), dr. Petra Javrh (ACS) in dr. Tina Kompere Jampani (ACS).

Jezikovni pregled: Vlasta Kunej

Oblikovanje: Larisa Hercog

Izdal: Andragoški center Slovenije

Zanj: dr. Nataša Potočnik

Leto in kraj izdaje: Ljubljana, 2022

Izdajo programa sta omogočila: Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Elektronska izdaja: spletna stran <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/izobrazevalni-program-za-odrasle-uzu-bips/>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 130589955

ISBN 978-961-7116-37-3 (PDF)

1 Besedilo prvotnega programa UŽU – BIPS je bilo sprejeto na 17. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za izobraževanje odraslih, ki je potekala 21. 5. 2002.

2 Besedilo posodobljenega programa UŽU – BIPS je bilo sprejeto na 114. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za izobraževanje odraslih, ki je potekala 15. 6. 2022.

3 Načrtovalci prvotnega programa: Prvotni program UŽU – BIPS so leta 2002 pripravile: dr. Livija Knaflič (ACS), Natalija Žalec, MAEd (VB) (ACS) in Sonja Klemenčič, prof. (ACS). Prvo prenovo programa so leta 2011 opravili: dr. Petra Javrh (ACS), mag. Estera Možina (ACS) in Manuel Kuran (ACS) in Metka Svetina. Revizijo programa so leta 2020 opravile: mag. Estera Možina (ACS), dr. Petra Javrh (ACS) in Alja Verdenik (ACS). Program so leta 2022 posodobile: mag. Estera Možina (ACS), dr. Petra Javrh (ACS) in dr. Tina Kompere Jampani (ACS).

Izobraževalni program za odrasle

USPOSABLJANJE ZA
ŽIVLJENJSKO USPEŠNOST

BEREMO IN
PIŠEMO SKUPAJ

Vsebina

1	IME PROGRAMA	5
2	NAMEN PROGRAMA	5
3	CILJNA SKUPINA	8
4	CILJI PROGRAMA	9
5	KATALOG ZNANJA ALI VSEBINA PROGRAMA	11
5.1	Struktura in vsebinska zasnova programa	11
5.2	Katalog znanja	11
6	TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA	23
7	IZPITNI KATALOG ALI DRUGI NAČINI PREVERJANJA ZNANJA	23
8	POGOJI ZA VKLJUČITEV	23
9	POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA	24
10	ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA	24
10.1	Didaktično-metodična navodila za izvedbo programa	24
10.2	Priporočene vsebine programa	27
10.3	Priporočene metode in oblike dela ter izvedbe programa	28
10.4	Viri za izvedbo programa	29
10.5	Priporočeno število udeležencev	29
10.6	Časovna razporeditev	29
10.7	Evalvacija programa	30
11	ZNANJE IN USPOSOBLJENOST STROKOVNIH DELAVCEV	30
12	POTRDILO O USPOSABLJANJU	31
	Literatura in viri za izvedbo programa	32

1 IME PROGRAMA

Usposabljanje za življenjsko uspešnost – Beremo in pišemo skupaj, s kratico UŽU – BIPS. Po vsebini je UŽU – BIPS javnoveljavni izobraževalni program za pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti (16. člen ZOI-1).

2 NAMEN PROGRAMA

UŽU – BIPS je javnoveljavni izobraževalni program za odrasle za pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti, po katerem se ne pridobi javnoveljavna izobrazba. Posebnost programa je, da so v njem hkrati navzoči starši in otroci.

Temeljni namen programa UŽU – BIPS je zvišati raven pismenosti in temeljnih zmožnosti staršev in skrbnikov, ki imajo otroke v začetnih razredih osnovne šole, ter jih s tem opremiti za lastno učenje in pomoč otrokom v začetnih obdobjih opismenjevanja. Dolgoročnejši namen je zmanjšanje negativnih učinkov medgeneracijskega prenosa nizkih ravni pismenosti v družinah, ki so jih v Sloveniji potrdile številne raziskave otrok, mladine in odraslih, predvsem v družinah iz različnih ranljivih skupin odraslih, kamor potencialno uvrščamo tudi starše z doseženimi nižjimi ravnimi izobrazbe.

Ugotovljeno je bilo, da si starši iz ranljivih skupin želijo, da bi njihovi potomci dosegli višjo stopnjo izobrazbe, kot jo imajo sami, po drugi strani pa nimajo dovolj znanja in poguma, da bi jim to omogočili. Tako je ena prvih raziskav o pismenosti v družini v Sloveniji (Knaflič in dr., 2001) pokazala, da tiste dejavnosti v družini, ki so povezane z rabo in razvijanjem temeljnih spretnosti, s svojo močno doživljaljsko sestavino pustijo močno sled na otrocih. Starši z dejavnostmi (družinske pismenosti) prenesejo na otroke veliko znanja in spretnosti, ki so priprava za osnovno šolo, obenem pa si tako otroci privzgajajo bralne navade in razvijajo bralno kulturo v najširšem pomenu besede. Analiza skupine staršev glede na nekatere lastnosti je pokazala, da lahko starše in skrbnike delimo v tri podskupine – na take, ki so zelo, srednje in manj dejavni. Razlikujejo se po stopnji izobrazbe, vrstah in pogostosti opravljanja dejavnosti, ki so povezane s temeljnimi spretnostmi, ter po pripravljenosti za sprejemanje strokovnih nasvetov o razvijanju bralnih interesov in navad.

Program UŽU – BIPS je eden od vrste javnoveljavnih programov za zviševanje pismenosti in temeljnih zmožnosti, ki slonijo na izvirnem slovenskem modelu izobraževanja ranljivih skupin odraslih in aktualnih potrebah odraslih udeležencev.¹ S programom UŽU – BIPS in drugimi programi iz sklopa programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost sledimo uveljavljenemu izvirnemu modelu izobraževanja ranljivih skupin v Sloveniji. Udeleženci v programu v resnici pridobijo tudi temeljno znanje pismenosti (branje, pisanje, računanje in digitalne spretnosti). To so spretnosti, ki se razvijajo ob zadovoljevanju posebej izpostavljene potrebe. V primeru UŽU –

¹ Program UŽU – Beremo in pišemo skupaj je eden izmed programov za razvoj temeljnih zmožnosti odraslih v Sloveniji, ki so nastali po letu 2000, in sicer po objavi izsledkov nacionalne raziskave pismenosti. Nacionalna raziskava pismenosti je razkrila, katere so najranljivejše in najštevilčnejše skupine ljudi z neustrezno ravni pismenosti. Raziskovalci področja so med letoma 2001 in 2006 izpeljali manjše raziskave, ki so pokazale, kakšne so izobraževalne potrebe posameznih ciljnih skupin ter njihove možnosti in priložnosti za izobraževanje v okolju, kjer živijo. Ugotavljalo se je, kakšne so njihove pisne prakse ter možnosti za razvoj in ohranjanje pismenosti. Na podlagi teh raziskav ter ob upoštevanju nekaterih izkušenj pri izvajanju programov UŽU v devetdesetih letih se je postopoma začela razvijati paleta javnoveljavnih programov za razvoj pismenosti odraslih, med njimi program UŽU – Beremo in pišemo skupaj (Možina v Javrh, 2011). Glej Literaturo in vire za izvedbo programa.

BIPS je to želja staršev, da bi pomagali svojim otrokom v začetnih obdobjih šolanja, poimenujemo jo lahko »izhodiščna potreba«. Zaradi pazljivo strukturiranih dejavnosti v programu udeleženci tudi berejo, čeprav te dejavnosti načeloma v vsakdanjem življenju ne marajo in je ne obvladajo dobro; pripovedujejo in sporočajo svoja stališča, čeprav se težko izrazijo; izračunavajo konkretne podatke, čeprav so pozabili šolsko matematiko in računske operacije; uporabljajo digitalne medije za sporočanje in urejanje zadev – vse to počnejo zato, ker želijo izpolniti svojo potrebo. Ta je v izhodišču posameznega programa posebej izpostavljena, udeleženci pa se ob pomoči učiteljev vedno znova vračajo k njej. Spretnosti branja, pisanja, računanja in digitalne spretnosti se s tem postavijo na svoje pravo mesto – so le orodje, sredstvo za zadovoljitev potrebe. Niso več cilj sam na sebi. Programi so različni, njihovi kurikuli omogočajo obširnejše ali bolj skromno urjenje teh spretnosti, vendar nikoli z namenom, da bi udeleženec na koncu dobil oceno, koliko zna brati, pisati ali računati. Ocenijo se sam, po rezultatu, povezanem z »izhodiščno potrebo«. Posredno ga oceni tudi okolje, iz dosežkov. Spremembo oziroma dosežke mu priznajo soudeleženci, učitelji, družina. S posodobitvijo programov pa se odpirajo še nove možnosti: priznanje naj bi končno udeleženec dobil tudi v izobraževalnem sistemu, in sicer z javno listino in primerjavo s Slovenskim ogrodam kvalifikacij (Javrh, 2011).

Nacionalna evalvacija programa UŽU – BIPS je pokazala, da je program ustrezno zasnovan (Javrh, 2011), več pa je treba narediti, da bo v resnici dostopnejši najbolj pomoči potrebnim staršem. Večina staršev (83,7 %) je potrdila, da je v programu UŽU – BIPS pridobila nova znanja, ki ji pomagajo pri vzgoji otrok, in nove spretnosti za stike z drugimi (77,5 %), sploh pa so starši menili, da je večina znanj zares uporabna v vsakdanjem življenju. Večina staršev (91 %) je v programu tudi utrdila prepričanje, da se morajo tudi sami učiti, če želijo otroku pomagati. Po oceni 67 % staršev so njihovi odnosi z otrokom po dokončanem programu veliko bolj demokratični. V evalvaciji so bili zaznani tudi pozitivni učinki pri učenju otrok v šoli. Polovica staršev je potrdila, da je bil njihov otrok zaradi udeležbe v programu uspešnejši pri slovenščini, 34 % staršev je spremljalo izboljšave otroka pri matematiki. Tudi učitelji so zatrdili, da so otroci v programu izkusili učenje s starši z igro, sproščeno govorno nastopanje in izražanje ter druge učne položaje skupaj s starši. Ocenili so, da je za otroke najizrazitejši učinek programa »učenje ob starših v šolskem okolju«.

Evalvacija je tudi pokazala, da se programa niso udeleževali samo s ciljno skupino predvideni udeleženci. Petina staršev je namreč imela višjo izobrazbo ali več. Program je v izhodišču sicer namenjen manj izobraženim staršem, saj so snovalci predvidevali, da imajo prav ti največje težave pri tem, kako otroku učinkovito pomagati pri učenju. Pomemben cilj programa je zato tudi pritegnitev odraslih s primanjkljaji v temeljnih zmožnostih v organizirano izobraževalno dejavnost. Velika večina staršev je v evalvaciji potrdila, da je s tem programom pridobila novo znanje, ki ji pomaga pri vzgoji otrok (83,7 %), in nove spretnosti za stike z drugimi (77,5 %); starši so ocenili, da je večina znanja zares uporabna v vsakdanjem življenju.

Pri opredeljevanju področij temeljnih zmožnosti udeleženih v programu UŽU – BIPS in drugih programih UŽU smo se v Sloveniji oprli na Evropski referenčni okvir ključnih kompetenc, ki je bil januarja 2018 revidiran, junija 2018 je bilo izdano Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje². V Sloveniji se je uveljavil nekoliko drugačen prijem pri izboru temeljnih možnosti kot v evropskih političnih pobudah. Izbor izhaja iz dvajsetletnih izkušenj slovenskih strokovnjakov pri izvajanju programov izobraževanja za ranljive skupine. Izbranih in v model umeščenih je osem temeljnih zmožnosti: sporazumevanje v maternem jeziku (tudi jedrna

2 Priporočilo sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, z dne 22. maja 2018, 2018/C 189/01.

pismenost), sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti, matematična kompetenca, digitalna pismenost, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost in podjetnost ter kulturna zavest in izražanje. Za razvijanje konkretnega procesa učenja pa sta tako opredelitev modela temeljnih zmožnosti kot sam izbor osnovnih in prečnih temeljnih zmožnosti presplošna. Zato je pri razvijanju in še posebno pri izpeljevanju izobraževalnih programov nujno izhajati iz spoznanj o izobraževalnih potrebah in interesih posamezne ciljne skupine. Tako sta v programu UŽU – BIPS, ki želi opremiti starše za lastno učenje in pomoč otrokom v začetnih obdobjih opismenjevanja, poudarjeni temeljni zmožnosti učenje učenja in sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost). Preostale temeljne zmožnosti – matematična kompetenca, sporazumevanje v tujih jezikih ter digitalna pismenost – so nekoliko manj izrazite. Temeljne zmožnosti samoiniciativnost in podjetnost, socialne in državljanske zmožnosti ter kulturna zavest in izražanje se v programu sicer prav tako krepijo, a se razvijajo ob obravnavi posameznih vsebin.

Potrebe po pridobivanju tovrstnih znanj in spretnosti pri nekaterih skupinah odraslih so utemeljene v nacionalnih in nekaterih evropskih dokumentih. S programi za razvoj pismenosti in temeljnih zmožnosti in s tem tudi s programom UŽU – BIPS podpiramo uresničevanje 5. člena Zakona o izobraževanju odraslih (ZIO-1)³, ki določa cilje javnega interesa, predvsem pa tehle ciljev: 1/ omogočanje dostopa do kakovostnih izobraževalnih in učnih možnosti; 2/ omogočanje splošnih in poklicnih zmožnosti za osebno rast, aktivno delovanje v skupnosti in na trgu dela; 10/ spodbujanje nižje izobraženih in drugih ranljivih skupin na trgu dela za izobraževanje in učenje. Pa tudi uresničevanje prednostnih ciljev Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2022–2030⁴: 1/ povečanje vključenost odraslih v vseživljenjskem učenju; 2/ zvišanje ravni temeljnih zmožnosti in izboljšanje splošne izobraženosti; 5/ izboljšanje in okrepitev podpornih dejavnosti za učenje in udeležbo v izobraževanju.

Usmeritve nacionalnih razvojnih dokumentov na področju zviševanja ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti izhajajo iz ugotovitev zaporednih raziskav pismenosti (2000) in spretnosti odraslih (2016). Če pogloblje pogledamo izsledke aktualne raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) o stanju spretnosti v populaciji, ugotovimo, da se Slovenija umešča med države z največjimi deležem aktivnega prebivalstva (od 16 do 65 let) na najnižjih ravneh spretnosti, večje deleže nizko usposobljenih od Slovenije imajo v Evropi samo še Španija, Grčija in Italija. Pri tem poudarjamo, da je raziskava z mednarodno primerljivo metodologijo merila tiste spretnosti odrasle populacije, ki so nujno potrebne za uspešno vključevanje na trg delovne sile in za participacijo v družbi. Med drugim je bilo v raziskavi Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) ugotovljeno, da ima tretjina oseb, starih od 16 do 65 let, v Sloveniji – to pomeni skoraj 400.000 odraslih – tako nizko raven besedilnih in matematičnih spretnosti, da jih to ovira pri delu in vključevanju v družbo. Še bolj zaskrbljujoče dejstvo je, da bo polovica teh oseb morala biti na trgu dela še vsaj 10 let, nadaljnjih 140.000 oseb pa vsaj še 20 let. Po rezultatih raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC so ti odrasli zmožni brati le kratka in preprosta besedila in uspešno uporabljati le preproste matematične operacije. Med temi sta dve tretjini starejših od 45 let in nižje izobraženih (OECD, 2017)⁵.

Nadaljnje analize in študije podatkov iz raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC (2016) so pokazale, da je višja raven spretnosti tesno povezana z višjo ravni produktivnosti, zaposlovanja in prihodkov. Spretnosti so prav tako ključnega pomena pri spodbujanju družbenega sodelovanja in

3 Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1), Uradni list RS, št. 6/18 in 189/20-ZFRO.

4 Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2022–2030 (ReNPIO 2022-2030), Uradni list RS, št. 49/22.

5 OECD (2017). Skills Strategy Diagnostic Report: Slovenia.

vključevanja, saj ljudje z višjimi spretnostmi bolj zaupajo institucijam, so dejavnejši v državljskem in političnem življenju in so bolj zdravi (Javrh, 2016). Zdaj ni nobenega dvoma več, da neustrezno razvite temeljne zmožnosti in šibka pismenost odraslih najbolj prizadenejo socialno prikrajšane. Pri tem ni največji osebni in družbeni problem to, da so posamezniki za svoje delo slabo plačani in živijo na robu družbe, ampak to, da so bili prikrajšani za možnost, da bi se osebno razvili in primerno izobrazili, zato ne morejo izkoristiti priložnosti, ki jim jih ponuja okolje. V Sloveniji je pojav neustrezno razvitih pisnih spretnosti odraslih množičen, zato ga je mogoče reševati samo z množičnim izobraževanjem ter usklajenimi ukrepi na osebni, socialni in politični ravni (Drofenik, 2011, str. 133, v Javrh 2011). Čas, v katerem živimo, zahteva od posameznikov ne le soočanje z nenehnimi spremembami v vsakdanjem in delovnem življenju, temveč tudi pripravljenost in možnost sooblikovati spremembe za razvoj demokratičnih družb in blaginjo ljudi.

3 CILJNA SKUPINA

Program Beremo in pišemo skupaj je namenjen staršem otrok iz nižjih razredov osnovne šole, ki želijo pomagati svojim otrokom pri izpolnjevanju šolskih obveznosti, pa menijo, da sami nimajo dovolj znanja za to. V nacionalni evalvaciji javnoveljavnega programa BIPS je večina učiteljev (91 %) ocenila, da je želja po večji pomoči otrokom v šoli resničen, pristen motiv staršev, ki deluje kot močan motivacijski dejavnik in smo jo prepoznali kot izhodiščno aktualno potrebo staršev. Učitelji tudi ugotavljajo, da staršem v resnici primanjkuje temeljnega znanja s področja strategij učenja, pisanja, komunikacijskih veščin in aktivnega državljanstva. Pri navedbi individualnih ciljev staršev učitelji daleč najbolj poudarjajo učno pomoč otroku. Omenjajo pa še preživljanje prostega časa z otrokom, doseči boljši uspeh otroka, učna pomoč otroku, kako se učiti, druženje, pridobiti nova znanja, boljše poznavanje šolskega okolja.

Najpogosteje so to starši, ki so dosegli manj kot srednješolsko izobrazbo ali izvirajo iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij. Skupna značilnost teh staršev je, da so pogosteje izobraževalno nedejavni. Pri odraslih, ki so se prenehali izobraževati po največ desetih letih in se v vlogi staršev počutijo odgovorne za šolanje svojih otrok, je mogoče pričakovati še tele socialno-psihološke značilnosti: motiviranost za pomoč otrokom pri učenju, motiviranost za izboljšanje pismenosti za lastne potrebe, pomanjkljivo obvladanje šolskih spretnosti in učnih metod/tehnik, pomanjkljiva splošna poučenost in zastarelo znanje ter, razumljivo, tudi obremenjenost z delovnimi in družinskimi obveznostmi in pomanjkanje prostega časa. Pomemben cilj programa je zato tudi pritegnitev odraslih s primanjkljaji v temeljnih zmožnostih v organizirano izobraževalno dejavnost. Velika večina staršev je v evalvaciji potrdila, da je s tem programom pridobila novo znanje, ki ji pomaga pri vzgoji otrok (83,7 %), in nove spretnosti za stike z drugimi (77,5 %); starši so menili, da je večina znanja zares uporabna v vsakdanjem življenju. Dosežena stopnja izobrazbe staršev ni ovira za udeležbo v programu, če strokovni delavci ali starši presodijo, da bo udeležba v programu pomagala staršem pri družinskem učenju, vzgoji in opismenjevanju otrok. Veliko staršev predšolskih otrok pa se danes počuti tudi negotovih v vlogi vzgojiteljev svojih otrok – menijo, da ne zmorejo biti dovolj dobri učitelji in vzgojitelji svojih otrokom, dvomijo o svojih sposobnostih in iščejo zunanjo pomoč, čeprav bi z malo zaupanja in pomoči lahko veliko naredili sami. Animiranje staršev je zahtevna in občutljiva naloga. Učitelj naj zato upošteva, da je ena najpogostejših ovir, ki staršem preprečuje udeležbo, predsodek, da so neuspešni oni in njihovi otroci, ker so bili predlagani za udeležbo. Pokazalo se je tudi, da se starši lahko počutijo nelagodno zaradi strahu, da bi bili morebiti pri delu v programu premalo uspešni vpričo svojih otrok in učiteljev.

Programov družinske pismenosti se povsod po svetu in tudi v Sloveniji udeležujejo predvsem

matere s svojimi otroki; izziv bo, kako privabiti v program več očetov ali skrbnikov. Velika večina se jih je programa udeležila po napotitvi učiteljev ali vzgojiteljev oziroma svetovalnih služb šole ali vrtca, nekateri pa so za program izvedeli iz medijev.

4 CILJI PROGRAMA

Najširši cilj programa UŽU – BIPS je spodbuditi dejavnosti v družini, ki prispevajo k boljši pismenosti vseh družinskih članov. V programu so hkrati navzoči starši in njihovi otroci, zato so cilji programa smiselno porazdeljeni na obe skupini udeleženih. Temeljni cilj programa je opremiti starše z znanji in spretnostmi s področja pismenosti in različnih temeljnih zmožnosti, da bodo uspešneje podpirali otroke v začetnih obdobjih šolanja. Zato bodo starši v programu razvijali vse temeljne zmožnosti, vendar ne vseh enako. Poudarjeno se v programu osredinja na tile dve temeljni zmožnosti: učenje učenja in sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost). Starši pa v programu delno razvijajo tudi matematično pismenost, digitalno pismenost, sporazumevanje v tujem jeziku.

Splošni, širši cilji programa so:

- ▶ razvijanje temeljnih spretnosti, ki ustrezajo potrebam staršev v vsakdanjem življenju,
- ▶ usposabljanje za pomoč otrokom v prvem triletju devetletke pri opismenjevanju,
- ▶ razvoj in krepitev spretnosti otrok za ustrezno komuniciranje s starši in njihovimi učitelji v učnem okolju,
- ▶ razvijanje spretnosti staršev za podporo in spodbujanje njihovih otrok pri učenju.

Z osvojitvijo temeljne zmožnosti učenje učenja bo odrasli dosegel tele cilje:

- ▶ zmožen bo zavestne odločitve, da bo zapustil znano okolje in se prepustil novim izkušnjam;
- ▶ sebe bo pripravljen videti tudi kot učenca;
- ▶ svoj osebni napredek povezuje tudi z učenjem in razume pomembnost te kompetence za življenjsko uspešnost;
- ▶ določi učne cilje in poti, kako jih bo dosegel, pridobil nova znanja in okreplil že pridobljena;
- ▶ zaveda se rezultatov svojega učenja;
- ▶ uporablja naučeno v novih položajih;
- ▶ splošna poučenost o procesih učenja, pomnjenja, motivacije, koncentracije ipd.

S pridobitvijo temeljne zmožnosti sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost) bo odrasli dosegel tele cilje:

- ▶ obnavljanje in razvoj znanja za govorno sporazumevanje in poslušanje,
- ▶ obnavljanje in razvoj temeljne bralne spretnosti,
- ▶ obvladovanje pisnega sporazumevanja,
- ▶ znanja za iskanje, izbiro in rabo informacij,
- ▶ splošna poučenost o pomenu razvoja in uporabe maternega jezika.

S pridobitvijo matematičnih zmožnosti⁶ bo odrasli dosegel te cilje:

- ▶ zmožnost samostojno, pravilno in učinkovito uporabiti osnovno matematično znanje v množici vsakodnevnih okoliščin,
- ▶ številska predstavljalnost, na primer poznavanje števil, razmerij in sklepanje o razmerjih, merjenje, oblika in prostor, geometrija, obdelovanje podatkov,
- ▶ razumevanje položajev v resničnem življenju, v katerih je potrebna matematična dejavnost, na primer osmišljanje števil, uporaba matematičnega jezika, razumevanje in uporaba preprostih formul, ocenjevanje in natančno izračunavanje, uporaba orodij za računanje (npr. kalkulator, IKT),
- ▶ pripravljenost sprejeti nove matematične informacije,
- ▶ splošna poučenost o prisotnosti matematike v vsakdanjem življenju in pomenu poznavanja temeljnih matematičnih operacij za življenjsko uspešnost.

Z osvojitvijo temeljne zmožnosti digitalna pismenost bo odrasli dosegel te cilje:

- ▶ samostojna uporaba informacijske tehnologije ne glede na starost,
- ▶ poznavanje različnih (najbolj uporabljenih) informacijskih virov,
- ▶ kultiviranje potrebe po informiranosti,
- ▶ strategije iskanja informacij,
- ▶ ovrednotenje informacije in kritičen odnos do nje (na primer pri navezovanju stikov, iskanju informacij ter tudi pri komunikaciji znamo izkoristiti prihranek časa in denarja),
- ▶ znanje o standardih komuniciranja v e-okolju,
- ▶ splošna poučenost o pomenu sodobne digitalne pismenosti za odraslega ne glede na starost in izobrazbo.

Z osvojitvijo temeljne zmožnosti sporazumevanje v tujih jezikih – jezikovne zmožnosti bo odrasli dosegel te cilje:

- ▶ razumevanje zamisli drugih,
- ▶ predstavljanje svojih zamisli,
- ▶ pogovarjanje in dogovarjanje,
- ▶ poznavanje konteksta in kulture sogovornika,
- ▶ splošna poučenost o pomenu znanja tujih jezikov za vključevanje v sodobno družbo.

Raven znanja in spretnosti, ki jih odrasli pridobijo v programu UŽU – BIPS, je primerljiva s Slovenskim okvirom kvalifikacij (SOK). Znanje in spretnosti so opredeljeni na minimalni in optimalni ravni za vsako od temeljnih zmožnosti, in sicer so izraženi v obliki opisnikov. Tako sta postavljeni dve referenčni točki razvoja. To seveda ne pomeni, da se temeljna zmožnost razvija samo v razponu od minimalne ravni do optimalne (to sta pravzaprav samo prvi dve ravni, ki se nadgrajujeta). Ti ravni pomenita izhodišče, s katerim je načrtana pot nadaljnjega razvoja temeljne zmožnosti. To izhodišče se ujema z opisniki Slovenskega ogrodja kvalifikacij do tretje oziroma četrte, ponekod tudi pete ravni (Javrh, 2013, str. 32).

Temeljne zmožnosti samoiniciativnost in podjetnost, socialne in državljanske zmožnosti ter kulturna zavest in izražanje se razvijajo v sklopu vsebin, ki so predvidene v programu, vendar niso posebej poudarjene.

⁶ V sklopu te kompetence razumemo tudi naravoslovne vsebine. Te vsebujejo znanje in metodologije za razlago naravnega sveta. Sem sodi tudi tehnologija, ki vsebuje znanje za spreminjanje naravnega okolja. Glej Knjižico z opisniki Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji. Glej Literatura in viri za izvajanje programa.

5 KATALOG ZNANJA ALI VSEBINA PROGRAMA

5.1 Struktura in vsebinska zasnova programa

Program UŽU – BIPS je zasnovan enovito po vsebinskih sklopih, ki izhajajo iz poudarjenih in manj poudarjenih temeljnih zmožnosti. Program obsega obvezni in odprti del, ki ga določi izvajalec programa. Program ne obsega izbirnega dela. Odprti del programa izvajalec programa opredeli v izvedbenem načrtovanju programa in ga prilagodi posebnostim in potrebam ciljne skupine. Pri pripravi kataloga znanja za odprti del programa izvajalec upošteva Izhodišča za pripravo javnoveljavnih programov za odrasle (ACS, 2020), sprejme pa ga strokovni organ pri izvajalcu programa.

Preglednica: Vsebinski sklopi programa UŽU – BIPS

PROGRAMSKA ENOTA	ŠTEVILO UR
A – Obvezni del programa	
Učenje učenja	20
Sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost)	20
Matematične zmožnosti	20
Digitalna pismenost	10
Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti	10
Skupaj A	80 ur
B – Izbirni del	
Skupaj B	0 ur
C – Odprti del programa	
Skupaj C	20 ur
Skupaj A + B + C	100 ur

5.2 Katalog znanja

5.2.1 Poudarjene temeljne zmožnosti v programu UŽU – BIPS

UČENJE UČENJA

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Priprava na učenje,
- ▶ Izvajanje učenja,
- ▶ Spremljanje učenja.

SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST)

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Branje
- ▶ Pisanje
- ▶ Poslušanje in govorjenje.

MATEMATIČNE ZMOŽNOSTI

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Števila in računske operacije,
- ▶ Obdelava podatkov,
- ▶ Odnosi med količinami,
- ▶ Geometrija in merjenje.

DIGITALNA PISMENOST

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Digitalno okolje,
- ▶ Informacije in komuniciranje,
- ▶ Digitalno ustvarjanje,
- ▶ Varnost,
- ▶ Umetna inteligenca in robotizacija.

SPORAZUMEVANJE V TUJIH JEZIKIH IN JEZIKOVNE ZMOŽNOSTI

Področja temeljne zmožnosti so:

- ▶ Branje,
- ▶ Pisno izražanje,
- ▶ Govorno razumevanje in izražanje,
- ▶ Učenje učenja tujega jezika.

5.2.2 Opredelitev znanja in spretnosti v programu UŽU – BIPS⁷

Znanje in spretnosti v programu UŽU – BIPS so opredeljeni na dveh ravneh zahtevnosti, na minimalni in optimalni ravni. Znanje in spretnosti so pripravljene v obliki opisnikov, ki pomagajo abstraktno temeljno zmožnost konkretizirati, jo narediti uporabno, predvsem pa jo »napolniti« s primeri iz vsakdanjega življenja odraslih. Temeljno zmožnost nasičujejo t. i. »jedrni opisniki«, to so opisniki, ki izražajo jedro temeljne zmožnosti in jo diferencirajo od drugih (Javrh, 2013, str. 6).

⁷ Tu so navedena znanja in spretnosti za (v tem programu) poudarjene temeljne zmožnosti. Znanja in spretnosti smo praviloma povzemali po Opisnikih temeljnih zmožnosti. Glej Literatura in viri za izvedbo programa.

UČENJE UČENJA⁸

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago, ki odraslemu še omogoča »preživetje« z uporabo temeljne zmožnosti učenje učenja v vsakodnevem življenju. **Optimalna raven** pomeni toliko zadovoljivo razvito temeljno zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, katerih sestavni del je učenje učenja.

PODROČJE TEMELJNE ZMOŽNOSTI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN ZMOŽNOSTI UČENJE UČENJA, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN ZMOŽNOSTI UČENJE UČENJA, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
PRIPRAVA NA UČENJE		
Ciljno učenje	Ve, kaj je ciljno učenje.	Učno gradivo je zmožen razdeliti na smiselne učne enote in jasno določiti korake do cilja.
Premagovanje odpora do učenja	Zaveda se pomembnosti in koristnosti vseživljenjskega učenja za osebno uspešnost v življenju.	Uči se zaradi svoje motivacije in išče priložnosti za nadgradnjo že pridobljenega znanja.
Učni slog	Pozna večsenzorno učenje.	Zmožen je izbrati sebi najustreznejši učni slog (vizualni, slušni itn.) in učenje prilagoditi izboru.
Oblike učenja	Pozna različne vrste učenja (individualno, v dvojici, skupinsko), njihove prednosti in pomanjkljivosti.	Glede na potrebe izbira ustrezne oblike učenja za čim večjo učinkovitost.
Utrjevanje znanja	Pred novim znanjem s pomočjo učitelja ali mentorja obnovi že pridobljeno znanje.	Pred učenjem z uporabo različnega gradiva samostojno sistematično preveri že pridobljeno znanje.
Tehnike pomnjenja	Spozna in preizkuša različne tehnike pomnjenja.	V vsakodnevni praksi uporablja najučinkovitejšo tehniko pomnjenja.
Časovni okvir	Se zaveda pravočasnosti učenja in s tem povezane učinkovitosti učenja.	Učenje načrtuje tako, da lahko predela snov do roka, ko je predvidena uporaba tega znanja v praksi.
Iskanje virov	Uporablja literaturo kot poglobilni vir učenja.	Zna poiskati ustrezne vire vsebin za učenje z uporabo različnih pripomočkov in metod (literatura, splet, mediji itn.).
Samocena znanja	Dobro oceni količino svojega znanja na izbranem področju.	Zna predvideti oceno svojega znanja za vsakdanjo prakso, hkrati ve, kako nadgraditi že pridobljeno znanje na določenem področju.
IZVAJANJE UČENJA		
Različna orodja za različne namene	Za potrebe učenja pozna in uporablja različna tehnološko podprta orodja (računalnik, telefon, kalkulator itn.).	Z uporabo tehnološko podprtih orodij skuša – poleg učenja – zadovoljiti tudi druge potrebe (socialne, terapevtske itn.).
Tehnike učenja	Pozna in uporablja različne tehnike učenja (hitro branje, priprava miselnih vzorcev, izpisovanje pomembnih pojmov itn.).	Ugotovi, katere tehnike mu najbolj ustrezajo, jih pogosteje uporablja in tako naredi učenje prijetnejše in zabavnejše.
Izkušensko učenje	Zaveda se, da učenje ni samo sebi namen, in išče primere iz vsakdanjega življenja.	Uči se z razumevanjem, novo znanje neposredno povezuje z že pridobljenim znanjem in skuša z njim odpravljati težave vsakodnevnega življenja.
Učenje v skupini	Izkusi prednosti in pomanjkljivosti skupinskega učenja.	Uporablja oblike skupinskega učenja, ki mu najbolj ustrezajo, in se na podlagi tega odloča, ali mu bolj ugaja individualno ali skupinsko učenje.

⁸ Znanja in spretnosti za temeljno zmožnost učenje učenja so vzeti iz Knjižice z opisniki Učenje učenja. Glej Literatura in viri za izvedbo programa.

Kritično mišljenje	Vsebine kritično ovrednoti.	Vsebine kritično ovrednoti.
Analiza	Zastavlja vprašanja in raziskuje.	Opredeľjuje pojme in probleme.
Sklepanje	Preiskuje ustreznost in utemeljitev trditev in sklepov ter se izogiba poenostavitvam.	Analizira domneve in usmeritev v posameznih sklepih.
Reševanje problemov	Dopušča različne interpretacije dogodkov in pojavov.	Dovoljuje nedorečenost, odprtost.
Uporaba znanja	Pridobljeno znanje uporablja v vsakdanji praksi tudi takrat, ko se faza učenja konča.	Učenje razume kot začetek izobraževalnega cikla, in ne kot konec tega: pridobljeno znanje uporablja v vsakdanjem življenju, ga po potrebi spreminja in prilagaja praksi in teoriji.
Različni viri za različne namene	Zna uporabiti različne vire (zemljevid, slovar, knjigo receptov itn.) za različne namene ali cilje učenja.	Uporablja več vrst učnega gradiva hkrati (kompas, zemljevid, učbenik o geografiji) za čim učinkovitejše učenje in pomnjenje.
Vztrajnost pri učenju	Vztraja pri učenju kljub nepriljubljeni vsebini, saj se zaveda, da bo to znanje uporabno.	Vztraja pri učenju kljub nepriljubljeni vsebini ter skuša doseči vse cilje, ki so bili zastavljeni ob pripravi na učenje.
Samodisciplina	Učenje načrtuje in dosledno sledi postavljenim ciljem.	Načrtuje, izvaja, evalvira učne cilje.
Postopnost in odgovornost	Načrtuje učenje po posameznih ciljih, ki se nadgrajujejo.	Odgovorno načrtuje učenje po posameznih ciljih, ki se nadgrajujejo.
Motivacija	Zna odstraniti moteče dejavnike.	Notranje je motiviran za doseganje zastavljenih ciljev.
Priprava povzetka učenja	Po vsakem učenju ali pridobivanju znanja zna na kratko povzeti bistvo vsebine.	Po vsakem učenju zna po potrebi na kratko povzeti, zapisati in pripraviti povzetek vsebine, s katero se je ukvarjal.
SPREMLJANJE UČENJA		
Refleksija učenja	Med učenjem spremlja, ali se uči aktivno (piše, riše in podčrtuje).	Ob spremljanju aktivnega učenja (pisanje, risanje in podčrtovanje) poskuša ozavestiti svojo pozornost (spremlja, ali je zbran ali ni).
Samocena učenja	Ko se učenje konča, posameznik zna oceniti, kaj si je zapomnil in česa ne.	Poleg tega da posameznik oceni, kaj zna in česa ne, je sposoben sproti oceniti, kaj je bolj in kaj manj pomembno pri učenju za njegovo vsakdanje življenje.
Odpravljanje ovir	Zaznava ovire pri učenju in razmišlja o odpravi teh (morebitni odmor, dodatno gradivo, dodatna razlaga, hrup iz okolice).	Razumevanje ovir razširi tudi na ovire glede učenja, pri učenju oblikuje rešitve za odpravo teh in jih sproti odpravlja, da bi bilo učenje učinkovitejše.
Nagrajevanje po učenju	Po uspešnem učenju se nagradi in s tem utrdi prijetnost izkušnje (odmor, sproščeno druženje s prijatelji itn.).	Med nagrajevanjem po uspešnem učenju premisli o strategijah učenja, morebitnih izboljšavah in nadgradnji.
Dojemanje učenja kot sposobnosti	Učenje učenja razume kot sposobnost, ki se je naučimo in jo gojimo.	Novo naučeno znanje dejavno prenaša v vsakdanje življenje ter novo učno snov povezuje in uporabi pri vsakdanjih opravilih in delu.
Vrednotenje učenja	Zbira potrdila in dokazila o svojem učenju, ki jih uporablja kot spodbudo za nadaljnje učenje.	Potrdila o učenju hrani v obliki zbirne mape (portfolia), ki jo uporablja kot vodilo pri poglobljenem razmišljanju o vsebini, evalvaciji svojega dela ter kot dokazilo za priznavanje lastnega učenja.
Utrjevanje znanja	Znanje, ki ga pridobi z učenjem, pozneje utrjuje z različnim enigmatskim gradivom.	Znanje, ki ga pridobi z učenjem, pozneje utrjuje ob različnem gradivu, tudi zahtevnejšo učno vsebino (učni listi, različni slovarji itn.).

SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST)⁹

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki odraslemu omogoča branje, pisanje, poslušanje in govorjenje v maternem jeziku za vsakodnevne potrebe. **Optimalna raven** pomeni toliko razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo sporazumevanje v maternem jeziku, to pomeni, da za svoje potrebe dobro obvladuje branje, pisanje in ustno izražanje.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA MINIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST), IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA OPTIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU (JEDRNA PISMENOST), IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
BRANJE			
Branje različnih preprostih, kratkih besedil	Ob branju označi najpomembnejše podatke (tudi iz nebesednih delov besedila, na primer preglednic) in s svojimi besedami povzame prebrano.	Branje zahtevnejših uradnih, neuradnih in javnih besedil	Ob branju prepozna uradno in neuradno besedilo oziroma javno in zasebno besedilo. Razume pomen prebranega in se glede na vsebino prebranega ustrezno odzove in ukrepa. Branje zahtevnejših besedil na spletu. Pri branju sledi temeljnemu cilju, se ne izgublja v povezavah ne glede na moteče prvine na spletni strani (oglas, pojavna okna, zavajajoča sporočila).
Razumevanje prebranega	Prebere navodilo in ga ustrezno uresniči.	Branje za učenje	Svoje branje prilagodi glede na dolžino in zahtevnost besedila. Po potrebi posamezne korake ponavlja, dokler ni zadovoljen z izidom. Časovno nadzira svoje branje (določi si čas in/ali obseg branja).
Glasno branje različnih besedil	Bere razločno in dovolj glasno, da ga poslušalci dobro slišijo.	Kritično branje zahtevnejših besedil	Prepozna namen tvorca besedila, prepozna razliko med informacijo in dezinformacijo ter informiranjem in zavajanjem.
Branje za iskanje informacij v različnih medijih (informacijske table, tiskani mediji)	Poišče informacije o smeri, uri odhoda, uri prihoda, potovanju z javnim prevoznim sredstvom.	Branje, opisovanje, vrednotenje umetnostnih besedil	Bere in razume literarna dela in ob tem izrazi svoje mnenje.
Branje za iskanje informacij iz različnih virov (zemljevidov, leksikonov, razpredelnic)	Zna uporabljati zemljevid (strani neba, legendo, razbrati relief itn.), leksikon (poišče kraj bivanja, uporablja stvarno kazalo, kazalo vsebine, zna razbrati legendo, ve, kaj je geslo itn.), in zna iz razpredelnice razbrati podatke (na primer razdaljo med kraji) ter jih uporabiti.	Branje različnih daljših besedil	Sistematično se loti branja daljšega besedila (predvidi čas za branje, pregleda mednaslove, prebere povzetek ali uvod, pregleda slikovno gradivo, besedilo razdeli na manjše enote itn.).
Branje uradnih, neuradnih, zasebnih in javnih besedil	Ob branju prepozna uradno in neuradno besedilo oziroma javno in zasebno besedilo. Zaveda se razlike v uporabi.	Glasovna interpretacija in dramatizacija besedila	Zna glasno in z občutkom prebrati zahtevnejše umetnostno besedilo.

⁹ Opisniki temeljne zmožnosti sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost) so vzeti iz Knjižice z opisniki Sporazumevanje v maternem jeziku. Glej Literatura in viri za izvedbo programa.

Branje in razumevanje piktogramov	Prepozna piktograme in jih upošteva.	Uporaba temeljnih jezikovnih priročnikov pri branju	Uporablja temeljne sodobne jezikovne priročnike in poišče potrebne informacije.
PISANJE			
Izpolnjevanje obrazcev	Pregleda tiskani obrazec in ga po navodilih izpolni. Zna pravilno izpolniti spletni obrazec (preveriti zna varnost spletne povezave: v naslovu mora biti HTTPS, ključavnica), vnese podatke v vsa zahtevana polja (označena z *). Upošteva pomen pravnega vnosa in varovanja podatkov. Zna izpolniti univerzalni plačilni nalog (UPN, tiskano in spletno različico).	Pisanje različnih vrst besedil (prošnje za zaposlitev, življenjepisa, voščila, neuradnega in uradnega opravičila)	Pri pisanju upošteva pravopisna in oblikovna pravila. Zna napisati prošnjo za zaposlitev, življenjepis, voščilo ali opravičilo.
Pisanje preprostih besedil	Slišano zapiše v obliki preprostega zapisa.	Pisanje dopisov	Pravilno napiše glavo dopisa. Pri tem pravilno strukturira dopis z uvodom, jedrom in sklepom. Z dopisom nedvoumno izrazi namen pisanja ter pri pisanju pazi na slovnično in pravopisno pravilnost.
Zbiranje, urejanje in zapisovanje informacij	Izdela miselni vzorec. Zbere, uredi in zapiše informacije okrog ključnega pojma. Zapis opremi z risbami, simboli itn.	Opisovanje vsakdanjega življenja	Razumljivo in jezikovno pravilno zapiše dogodke iz vsakdanjega življenja, želje in pojasnila.
Pisanje po nareku	V zapisu slišane informacije pravilno uporabi ločila in veliko začetnico.	Izpolnjevanje zahtevnejših obrazcev	Natančno sledi navodilom (kdaj uporabiti velike tiskane črke itn.) za izpolnitev obrazca. Zna izpolniti obrazec za vlogo za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev.
Pisni opis predmeta, osebe, kraja	Opiše osebo, predmet in kraj po zakonitostih opisa (natančnost, jedrnatost, vrstni red itn.)	Pisanje avtorskih besedil (članki, prispevki, seminarske naloge itn.)	V svojih zapisih upošteva temeljna pravopisna pravila in pravila pisanja različnih vrst besedil.
Pisanje elektronskih sporočil	Pozna specifične (kratkost, jedrnatost, jasnost) komunikacije po e-pošti in se zaveda prednosti tovrstne komunikacije pred drugimi vrstami komunikacije.	Dopisovanje po e-pošti	Ob upoštevanju spletnega bontona učinkovito spletno komunicira po e-pošti.
Pisanje dopisov	Pozna strukturo dopisa in napiše preprost dopis (glava dopisa, smiselna vsebina, podpis, datum in kraj).	Pisanje besedil s strokovno vsebino	Zbere in pripravi virov na poljubno strokovno temo ter napiše besedilo.
POSLUŠANJE IN GOVORJENJE			
Poslušanje in razumevanje sogovornika	Sodeluje v preprostem pogovoru. Drugega posluša, ne da bi mu segel v besedo, ter mu odgovarja na vprašanja v skladu s temo pogovora.	Sporazumevanje v skupini	Spoštuje demokratična načela sporazumevanja v skupini in zna dejavno poslušati.
Razumevanje osnovne nebesedne komunikacije	Prepozna nebesedno komunikacijo v pogovoru in se nanjo ustrezno odzove. Svojo nebesedno komunikacijo prilagodi okoliščinam.	Govorno nastopanje	Se temeljito pripravi na nastop (naredi privlačen uvod, jasno in zanimivo predstavi vsebino in se drži predvidenega časa). Pri tem uporablja položaju primerno jezikovno zvrst in ustrezno nebesedno sporazumevanje.
Telefonski pogovor	Pri telefoniranju se predstavi, pojasni namen klica, govori razumljivo, pazi na trajanje pogovora, strpno posluša sogovornika in mu pri tem ne sega v besedo ter vljudno konča pogovor.	Predstavitve delodajalcu	Pridobi ustrezne podatke, ki so pomembni za osebno predstavitve pri delodajalcu, in se pripravi na pogovor. S svojo predstavitvijo, izražanjem in vsebino pogovora je sposoben prepričati delodajalca.

Sporazumevanje v javnih ustanovah	V uradnih ustanovah pridobi informacije in sporoči svoje potrebe. Pojasni namen obiska ustanove, opiše svoje težave, želje in potrebe, strpno in samozavestno govori z uradnimi osebami in po potrebi prosi za dodatna pojasnila.	Predstavljanje (dela, okolja, vsakdanjih dogodkov itn.)	Jasno in zanimivo pripoveduje drugim o svojih izkušnjah, svojem kraju ali dogodku.
Izražanje misli, želja, potreb, nasvetov v različnih okoliščinah	Jasno, razločno in vljudno vpraša po (dodatnih) informacijah in prosi za pojasnila.	Obnova besedila	S svojimi besedami zna obnoviti prebrano besedilo v knjigi, učbeniku, priročniku, časniku ali reviji.
Predstavljanje	Se pripravi za pogovor in se predstavi delodajalcu.		
Iskanje in zbiranje informacij	Med iskanjem informacij postavlja vprašanja ustreznim osebam.		
Izražanje preprostih navodil	Razumljivo pove preprosta navodila.		
Povzemanje prebranega besedila	V kratkem monologu v nekaj točkah povzame besedilo.		

MATEMATIČNE ZMOŽNOSTI¹⁰

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago, ki odraslemu še omogoča uporabo matematike za vsakodnevne potrebe. **Optimalna raven** pomeni toliko zadovoljivo razvito kompetenco, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo uporabno matematično znanje.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN MATEMATIČNIH ZMOŽNOSTI, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN MATEMATIČNIH ZMOŽNOSTI, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
ŠTEVILA IN RAČUNSKÉ OPERACIJE		
	Razume vrednost števila.	
	Pozna dele celote	Dele celote zna izračunati in tudi oceniti.
	Pozna osnovne računske operacije in jih zna uporabljati na primerih iz prakse.	Uporablja osnovne štiri računske operacije s celimi in decimalnimi števili.
	Zna izračunati odstotke.	Zna izračunati odstotke v zahtevnejših nalogah.
	Decimalna števila zna primerjati z naravnimi števili.	Izračuna vrednost potence in korena z uporabo žepnega računalja (kalkulatorja).
OBDELAVA PODATKOV		

¹⁰ Opisniki temeljne zmožnosti matematična kompetenca so vzeti iz Knjižice z opisniki Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji. Glej Literatura in viri za izvedbo programa.

Razume pravila gibanja v koordinatnem sistemu.	Zna odčitavati geometrijske zapise, ki imajo za podlago koordinatno mrežo.
Pozna enostavne vrste vprašalnikov za zbiranje statističnih podatkov.	V besedilu zna poiskati statistične pojme in jih uporabiti.
Zna brati preglednice.	Odčitava preglednice z eno neodvisno in več odvisnimi spremenljivkami.
Zna urediti pridobljene podatke in jih prikazati s preglednico.	Pri obdelavi podatkov iz vsakdanjega življenja zna uporabljati različne grafične prikaze (preglednico, stolpčni diagram, tortni diagram, piktogram itn.).
Zna brati histograme in tortne diagrame.	Iz grafičnega prikaza zna poimenovati količini/e in ju/jih primerjati med seboj.
Iz prikazov podatkov v preglednici zna narediti histogram in tortni diagram.	Zna izdelati linijski graf ter napovedati trend naraščanja ali padanja prikazane količine.
Zna izračunati aritmetično sredino.	Zna izpeljati manjšo empirično raziskavo.
Razume smisel in pomen piktogramov, s katerimi se srečuje pri svojem delu.	S formulo za izračun statističnega koeficienta izračuna ustrezni statistični koeficient.
ODNOSI MED KOLIČINAMI	
Količino razdeli in zmeša v danem razmerju.	Količine razdeli v danem razmerju.
Pozna razliko med razmerjem, v katerem se obe količini povečujeta (premo sorazmerje), in razmerjem, v katerem se ena količina povečuje, druga pa zmanjšuje (obratno sorazmerje).	Prepoznano premo oziroma obratno sorazmerje zna grafično predstaviti v koordinatnem sistemu.
Ovlada preračunavanje vrednosti posameznih valut.	Oceni in primerja druge valute z evri.
Zna uporabljati merilo zemljevida.	Razume zmanjšano merilo. Celoto zna razdeliti na različne dele in jih primerjati med seboj.
GEOMETRIJA IN MERJENJE	
Uporablja osnovne geometrijske pojme: točka, ravnina, daljica, premica, poltrak, stranica, krožnica, kot, vzporedne stranice in pravokotne stranice.	Uporablja geometrijske pojme (točka, daljica, vzporednica, krožnica, kot, pravokotnica itn.).
Pozna pojem dolžine, širine, obsega in ploščine lika.	Meri, zapiše in pretvarja dolžinske in ploščinske (med sosednjima enotama) merske enote ter računa z njimi.
Zna izračunati obseg in ploščino pravokotnika in kvadrata ter ustrezno – smiselno uporablja merske enote za dolžino in ploščino.	Brez pripomočkov uporablja merske enote in jih po potrebi tudi spreminja.
Spozna funkcijo geotrikotnika in zna izmeriti kot.	Zna izmeriti in uporabljati kote.
Prepozna in opiše geometrijska telesa: kvader, kocko, valj, piramido, stožec, kroglo. Pozna razlike med njimi.	Ob opazovanju modelov geometrijskih teles sestavi – zapiše obrazec za površino in prostornino izbranega telesa.
Razume pojem površina telesa – »mreža telesa«.	Zna uporabiti obrazce za izračunavanje površin in podatke smiselno medsebojno povezuje.
Zna smiselno uporabiti obrazec za površino in prostornino pri reševanju konkretnih življenjskih nalog. Zna preveriti rezultat po drugi poti.	Zna uporabljati prostorninske merske enote (tudi za tekočino). Spozna potrebo po uporabi obrazcev za izračunavanje obsega, ploščine, površine in prostornine teles.

DIGITALNA PISMENOST¹¹

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki odraslemu omogoča osnovno uporabo digitalnih aparatov in pripomočkov, kot so na primer računalniki, pametni telefoni in spletna orodja za njegovo delo in vsakodnevne potrebe. **Optimalna raven** pomeni tako razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo temeljno zmožnost digitalna pismenost – to pomeni, da lahko opravlja zahtevnejša opravila v digitalnem okolju, išče informacije in komunicira, tudi digitalno ustvarja, pozna pasti in vprašanja varnosti na spletu, je vsaj poučen o umetni inteligenci in robotizaciji.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN DIGITALNE PISMENOSTI, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN DIGITALNE PISMENOSTI, IZKAZUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
DIGITALNO OKOLJE		
Poznavanje temeljnega informacijskega znanja	Pozna osnovne digitalne naprave (stacionarni in prenosni računalnik, tablica, pametni telefon), njihove komponente (disk, grafična kartica ipd.) in običajne vhodno/izhodne enote (monitor, zvočniki, tiskalnik, projektor ipd.).	Poleg poznavanja osnovnih digitalnih naprav in njihovih komponent pozna in uporablja tudi vire za pridobivanje digitalnih zmožnosti.
Poznavanje informacijskih sistemov	Pozna osnovne operacijske sisteme (Windows, Linux, Android ipd.), ki omogočajo delovanje posamezne naprave.	Pozna vrste operacijskih sistemov in upravlja nadgradnjo teh.
Poznavanje digitalnega okolja	Poišče, organizira in shrani digitalne informacije (dokument, fotografija, avdio-/videovsebina, PPT ipd.)	Poveže se z digitalno napravo (osebni računalnik pametni telefon, tablica ipd.) in prenese podatke.
Izbira programa ali aplikacije	Izbere ustrezen računalniški program ali aplikacijo, primerno svojim potrebam/za trenutno delo.	Izbere ustrezen odprtokodni računalniški program, primeren svojim potrebam za trenutno delo.
Povezovanje različnih tehnologij in naprav	Fotografije in avdio-/videoposnetke, ustvarjene v mobilnem telefonu, prenese v računalnik.	Obvlada povezovanje različnih naprav in prenos podatkov med njimi z uporabo ožičenega ali brezžičnega (Wi-Fi, Bluetooth) omrežja.
Uporaba e-storitev	Pozna eno ali več e-storitev in jih zna uporabljati v zasebnem življenju	Za rešitev problema poišče možnosti e-storitve in to uporabi.
Uporaba oblčnih storitev	Razume pojem oblaka in pozna najpogostejše ponudnike oblčnih storitev (na primer DropBox, Google Drive, iCloud ipd.)	Razume namen skupne rabe podatkov v oblaku in ga uporablja.
Namestitev, posodabljanje in odstranjevanje aplikacij	Na naprave, ki jih uporablja v zasebnem življenju, namesti, na njih posodobi in z njih odstrani splošno dostopne aplikacije.	Na napravah, ki jih uporablja v zasebnem življenju, zna namestiti, odstraniti in posodobiti različne aplikacije.
Reševanje problemov	Prepozna tehnične težave in poišče pomoč.	Opredele tehnične probleme in jih ustrezno reši.
INFORMACIJE IN KOMUNICIRANJE		

¹¹ Opisniki temeljne zmožnosti digitalna pismenost so vzeti iz Knjižice z opisniki Digitalna pismenost. Glej Literatura in viri za izvedbo programa.

Iskanje informacij na svetovnem spletu na različnih napravah	Poveže se s spletom in pozna/razlikuje nekaj različnih iskalnikov, ki jih ustrezno uporablja na različnih napravah. V iskalnik vpiše temo, ki ga zanima, primerja zadetke in odpre najprimernejšo stran.	Na omizju naredi bližnjico do najpogostejših spletnih iskalnikov (Google, Yahoo, Bing) in enega določi za privzetega. Najpogosteje iskane strani nastavi med »zaznamke« oziroma »priljubljeno« in upravlja zgodovino iskanja oziroma po potrebi vključi zasebno iskanje. Ugotovi, ali je naprava povezana v omrežje kabelsko ali brezžično, in pozna postopek za vključitev/izključitev povezave.
Preverjanje verodostojnosti informacij	Informacije preveri z uporabo dodatnih virov na spletu.	Poišče podatke za stik na neki spletni strani in preveri verodostojnost pravne osebe, ki upravlja spletno stran/aplikacijo.
Komuniciranje z uporabo digitalnih naprav	V vsakdanjem življenju vsakodnevno komunicira z uporabo računalnika, tablice in pametnega telefona. Pozna možnosti družbenih omrežij kot možnost komunikacije, izmenjave informacij in predstavljanja.	Uporablja različna orodja za spletno komuniciranje (e-pošta, klepetalnica, družbena omrežja ipd.) na različnih napravah.
Uporaba elektronske pošte	Komunicira (sestavi, odgovori in pošlje) po e-pošti, poslani iz računalnika/tablice/pametnega telefona, in pri tem dodaja ali izbriše naslovnike ter vstavlja priloge.	Poleg uporabe elektronske pošte upravlja tudi nastavitve, sinhronizacijo, uporablja pomočnika ob odsotnosti oziroma e-poštni račun tudi ustvari.
Poznavanje net etike	Pozna osnove spletnega bontona.	V spletnih okoljih komunicira v skladu z netetiko in spletnim bontonom.
DIGITALNO USTVARJANJE		
Ustvarjanje besedil	Ustvari/odpre dokument v urejevalniku besedil, napiše besedilo, ga osnovno oblikuje in shrani.	Uporablja napredne funkcije pri posameznem izbranem računalniškem programu (sklici, kazalo, preverjanje slovnice, sledenje spremembam, opombe, preglednice ipd.).
Ustvarjanje preglednic	Ustvari/odpre dokument in uporablja osnovne funkcije urejevalnika preglednic (vstavi besedilo/podatke v preglednico, jih ureja, vstavi/izbriše vrstice in stolpce ipd.).	Z urejevalnikom preglednic ustvari zahtevnejše preglednice z izračuni – uporablja napredne funkcije pri posameznem izbranem računalniškem programu (formule, oblikovanje preglednic ipd.).
Ustvarjanje predstavitev	Ustvari/odpre dokument in uporablja osnovne funkcije programa za pripravo predstavitev.	Pripravi napredno predstavitev v programu za ustvarjanje predstavitev.
Ustvarjanje večmedijskih vsebin	Posname fotografijo, ustvari video-/avdioposnetek.	Pozna napredno uporabo fotografije (programi za obdelovanje fotografij) in videa (snemanje in montaža).
VARNOST		
Varovanje naprav	Zaščiti svoje naprave in razume tveganje in grožnje v digitalnem okolju.	Pozna orodja/programe za varovanje osebnih podatkov in zasebnosti za različne digitalne naprave. Pozna tveganje dostopanja drugih do njegovih digitalnih naprav (sledenje GPS, Wi-Fi, Bluetooth).
Poznavanje varnosti na spletu	Pozna načine za varovanje osebnih podatkov in zasebnosti ter zna prepoznati znake, ki kažejo na spletno prevaro.	Razume varno uporabo osebnih podatkov in povezano tveganje pri uporabi in pošiljanju. Odgovorno uporablja spletna družbena omrežja in pozna načine varovanja osebnih podatkov na teh omrežjih.
Varnostno kopiranje podatkov	Pozna orodja/programe za varnostno kopiranje podatkov (CD, ključ USB, zunanji disk ipd.) in ve, kako jih povezati z osnovno digitalno napravo, iz katere/v katero želi prenesti podatke.	Za varnostno kopiranje podatkov uporablja tudi oblačne storitve. Odpravlja napake pri prenosu in formatira naprave za shranjevanje podatkov.
Varovanje okolja	Pozna pomen in možnosti za ločevanje digitalnih naprav kot odpadkov in njihov vpliv na okolje.	Upravlja digitalne naprave v skladu z načeli varovanja okolja (npr. varčevanje z energijo, poraba podatkov, način letenja).

UMETNA INTELIGENCA IN ROBOTIZACIJA		
Poznavanje razvoja umetne inteligence		Razume pojem umetne inteligence in jo prepozna v svojem okolju.
Poznavanje navidezne/nadgrajene resničnosti		Pozna pojem navidezne/nadgrajene resničnosti in možnosti uporabe te.
Uporaba digitalne tehnologije v izobraževanju		Pozna možnosti uporabe digitalne tehnologije in jo uporablja v izobraževalnem procesu.
Poznavanje domačih in industrijskih robotov		Pozna prednosti in vlogo domačih in industrijskih robotov.
Poznavanje pojma »internet stvari«		Razume pojem »internet stvari« in sledi razvojnim težnjam na tem področju.

SPORAZUMEVANJE V TUJEM JEZIKU IN JEZIKOVNE ZMOŽNOSTI¹²

Minimalna raven doseganja temeljne zmožnosti pomeni skromno podlago/temelj, ki odraslemu omogoča najosnovnejše sporazumevanje v tujem jeziku. **Optimalna raven** pomeni tako razvito zmožnost, da se odrasli ne glede na izobrazbo uspešno znajde v različnih življenjskih položajih, ki zahtevajo to temeljno zmožnost. To na primer pomeni, da v tujem jeziku lahko: ob uporabi temeljnih jezikovnih priročnikov, slovarjev, slovnice bere besedila v izvirniku (tujem jeziku), je zmožen drugim razumljivo govorjeno predstaviti kratko vsebino, piše sporočila in uradne dokumente.

PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA MINIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA MINIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI SPORAZUMEVANJE V TUJEM JEZIKU IN JEZIKOVNE ZMOŽNOSTI, IZKAŽUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:	PODROČJA TEMELJNE ZMOŽNOSTI NA OPTIMALNI RAVNI	UDELEŽENEC, KI DOSEGA OPTIMALNO RAVEN TEMELJNE ZMOŽNOSTI SPORAZUMEVANJE V TUJEM JEZIKU IN JEZIKOVNE ZMOŽNOSTI, IZKAŽUJE TALE ZNANJA IN SPRETNOSTI:
BRANJE			
Razumevanje preprostih konkretnih besedil	Razume kratko preprosto besedilo, ki se nanaša na konkretni položaj, čeprav ne pozna vseh besed.	Branje zahtevnejših besedil	Bere besedila v izvirniku in pri branju uporablja temeljne jezikovne priročnike.
Branje za iskanje osnovnih informacij	Razume osnovna navodila in ve, kje jih poiskati.	Razumevanje bistva besedila in primerjanje različnih virov informacij	Prepoznava in razvršča vsebine iz različnih virov po podobnostih ali razlikah.
Glasno razumljivo branje	Prebere preprosto besedilo tako, da ga poslušalec razume.		
PISNO IZRAŽANJE			

¹² Opisniki temeljne zmožnosti sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti so vzeti iz Knjižice z opisniki Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti. Glej Literatura in viri za izvedbo programa.

Pisanje preprostih besedil	Sestavlja krajša in preprostejša daljša besedila za praktično rabo. Napiše kratko sporočilo, odgovori na prejeto elektronsko sporočilo, napiše osebno ali poluradno pismo. Pozna nekatere uvodne in sklepne formule pri pisanju pisem, čestitk.	Samostojno pisanje kompleksnejših besedil	Zmožen je samostojno pisati jasna, tekoča, slogovno ustrezna besedila. Pri pisanju upošteva pravopisna in oblikovna pravila različnih vrst besedil. Zna izbrati slog pisanja, primeren vsebini besedila in bralcu, ki mu je besedilo namenjeno.
Izpolnjevanje osnovnih obrazcev	Razume in pravilno izpolni manj zahtevne tiskane in spletne obrazce.	Dopisovanje	Zna napisati standardno ali elektronsko povpraševanje, ponudbo, naročilo, reklamacijo in osebna pisma oziroma sporočila, v katerih zna opisati dogodke, utemeljiti svoja stališča ter besedilo ustrezno skleniti.
Pisanje po nareku	Slišano besedilo pravilno zapiše	Pisno povzemanje (slišane ali prebranega)	Povezuje in vrednoti podatke in trditve iz več različnih virov. Zna napisati povzetke kompleksnejših in manj zahtevnih strokovnih besedil z znanega področja s pomembnimi podrobnostmi in poudarki.
		Pisno prevajanje iz tujega jezika v materinščino (in nasprotno)	Z uporabo klasičnega ali spletnega slovarja prevaja besedilo iz vsakdanjega življenja in z znanega strokovnega področja.
GOVORNO RAZUMEVANJE IN IZRAŽANJE			
Izražanje želja in potreb	Z uporabo osnovnih besed razloži, kaj potrebuje.	Sporazumevanje v skupini in konkretnih vsakodnevnih položajih	Razmeroma tekoče se zna sporazumevati v konkretnih vsakodnevnih zasebnih, javnih in poklicnih položajih ter zna izraziti svoje mnenje.
Sporočanje navodil	Zna predati navodila z uporabo osnovnih besed in v pravem naklonu.	Govorno nastopanje	Po poprejšnji pripravi zna naučeno vsebino o znani tematiki povedati jasno in razločno, tako da je razumljiva za poslušalce.
Pogovor o znanih vsakdanjih temah	Sodeluje v pogovoru, tako da uporablja osnovne besede in preproste stavčne strukture.	Izvajanje predstavitev	Jasno in razločno zna predstaviti pripravljeno predstavitev o znani tematiki, tako da jo poslušalci razumejo in z zanimanjem spremljajo.
Predstavljanje	Zna predstaviti osnovne informacije o sebi, svoji družini, delu, okolju, dogodkih iz vsakdanjega življenja.	Obnova besedila	Razume bistvo v konkretnih besedilih, avdio- ali videovsebinah na znano tematiko in jih zna obnoviti.
Iskanje in zbiranje informacij	Zna oblikovati vprašanja, da pride do določenih informacij.		
Uporaba vljudnostnih fraz	Pozna vljudnostne fraze in ve, kdaj ter katere uporabiti.		
UČENJE UČENJA TUJEGA JEZIKA			
Samostojno obnavljanje znanja	Z uporabo učbenika in delovnih listov ponovi predelano snov.	Uporaba učnih virov	Pozna orodja/programme za varovanje osebnih podatkov in zasebnosti za različne digitalne naprave. Pozna tveganja dostopanja drugih do njegovih digitalnih naprav (GPS-sledenje, Wi-Fi, Bluetooth).
		Samostojno učenje	Samostojno uporablja slovarje, slovnice in jezikovne priročnike.
		Načrtovanje učenja	Prepoznava potrebe po nadaljnjem učenju in zna načrtovati korake do novega znanja.

6 TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA

Program traja 100 ur organiziranega izobraževalnega dela z udeleženci programa.

7 IZPITNI KATALOG ALI DRUGI NAČINI PREVERJANJA ZNANJA

V programu se preverjajo znanja in spretnosti na tale način:

- ▶ s samoevalvacijo udeležencev izobraževanja ob udeležbi,¹³
- ▶ s formativnim spremljanjem napredka udeležencev med celotnim programom,
- ▶ s sumativnim spremljanjem napredka udeležencev po končanih sklopih in ob koncu programa.

V programu UŽU – BIPS so znanja in spretnosti izraženi z opisniki. Ti zelo jasno in nazorno popisujejo neformalno znanje, ki ga ima posameznik, zato so v fazi preverjanja ter ocenjevanja znanja in spretnosti nepogrešljivi. Tako bo lahko učitelj ali vodja programa zelo natančno opredelil posameznikova znanja in spretnosti, ki mu bodo rabili za izhodišče pri odločanju za nadaljnje formalno ali neformalno izobraževanje ali iskanje zaposlitve, morebitnemu naslednjemu delodajalcu ali izobraževalcu pa bodo izhodišče za delo s posameznikom ali ponujanje ustreznega dela.

Priporočeno je opisno ocenjevanje znanja in spretnosti, saj je primernejše za skupine odraslih, ki imajo velike primanjkljaje v temeljnih zmožnostih. Posebno za te skupine odraslih je priporočeno, da se znanje in spretnosti preverja s praktičnimi življenjskimi zgledih. Dokazila o pridobljenih znanjih in spretnostih se vlagajo v zbirno mapo posameznega udeleženca programa. Ta dokument ima v programu več vlog: je pripomoček za ugotavljanje potreb in načrtovanje individualnih učnih ciljev, je pripomoček za spremljanje in preverjanje doseganja učnih ciljev in je tudi instrument za ocenjevanje doseganja standardov programa.

8 POGOJI ZA VKLJUČITEV

Za udeležbo v programu ni treba izpolnjevati posebnih pogojev. Priporočljivo je, da se ob udeležbi v programu odraslim udeležencem omogoči ustrezna oblika preverjanja znanja in spretnosti, zato da se identificirajo posameznikova močna področja in tudi primanjkljaji, ki bi lahko vplivali na uspešnost posameznika pri udeležbi v nadaljnjem izobraževanju.¹⁴

13 Za vsako temeljno zmožnost je pripravljen predlog pripomočka za delo z udeleženci izobraževanja. Glej Literaturo in reference.

14 Učitelji in izobraževalci v Sloveniji lahko od spomladi 2020 za ocenjevanje besedilnih in matematičnih spretnosti ter za ocenjevanje spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatem okolju uporabljajo instrument SVOS – Spletni vprašalnik ocenjevanje spretnosti. To je spletni vprašalnik, ki omogoča veljavne in zanesljive rezultate o spretnostih odraslega. Odraslim je dostopen v javni mreži za izobraževanje odraslih. MIZŠ je vpeljavo individualnega ocenjevanja spretnosti odraslih SVOS v Sloveniji zagotovilo zato, da bi neposredno podprlo prizadevanja omrežja izvajalcev izobraževanja odraslih za kakovostni razvoj. Več na spletni strani: <https://pismenost.acs.si/svos/>.

Programa se udeležujejo starši s svojimi otroki na podlagi identificirane vstopne potrebe staršev, ki je skladna s cilji programa:

- ▶ na lastno željo,
- ▶ napotijo jih učitelji, vzgojitelji ali svetovalne službe šole ali vrtca,
- ▶ po priporočilu centra za socialno delo,
- ▶ po priporočilih drugih strokovnjakov ali institucij (npr. svetovalni center za otroke in mladostnike, varna hiša).

9 POGOJI ZA NAPREDOVANJE IN DOKONČANJE PROGRAMA

Udeleženci v programu napredujejo v skladu z osebnim izobraževalnim načrtom. Drugih posebnih pogojev za napredovanje ni.

Posebnih pogojev za dokončanje programa ni. Od udeležencev se pričakuje aktivno sodelovanje pri načrtovanju in izpeljavi učnih projektov v programu. Pogoji za pridobitev potrdila o usposabljanju so:

- ▶ aktivno sodelovanje pri načrtovanju in izpeljavi programa,
- ▶ napredovanje po individualnem izobraževalnem načrtu,
- ▶ udeležba v 80 odstotkih organiziranega izobraževanja.

10 ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA

10.1 Didaktično-metodična navodila za izvedbo programa

Učitelj pomaga udeležencu pri uporabi pridobljenega znanja in spretnosti v različnih položajih. Učitelj mora v programu upoštevati tale didaktična načela:

NA UDELEŽENCA OSREDINJEN UČNI PROCES

Izhodišče za načrtovanje in samo učenje so udeleženčeve učne potrebe in interesi, izraženi v pogovoru in drugih oblikah komunikacije. Upoštevajo se udeleženčevo znanje, sposobnosti, pripravljenost za učenje in zunanje okoliščine, v katerih se uči. Udeleženec ves čas sodeluje pri načrtovanju, izpeljevanju in vrednotenju učenja, naloga učitelja pa je, da mu pomaga razporediti, povezati, premisliti in ovrednotiti posamezne stopnje učenja. Pri tem se postavi v vlogo aktivnega poslušalca in opazovalca; z različnimi vprašanji pa tudi napotki usmerja udeleženčev premišljevanje in pozornost s problema in zahtev, ki jih postavlja pred udeleženca, na organizacijo in strukturo njegovega znanja in izkušenj, ki jih ima udeleženec z reševanjem podobnih problemov – ter spodbuja pri udeležencu metakognitivne procese, kot so: opazovanje in definiranje problema s svojimi besedami, razmišljanje o strategijah in načinih razrešitve problema, iskanje in uporaba virov (npr. čas), vrednotenje rešitve.

S tem ko je program v izhodišču usmerjen v aktualne potrebe udeležencev, je zagotovljena prepotrebna vstopna motivacija. Snovalci programa so sledili zamisli, da se bodo udeleženci pripravili udeležiti izobraževalnega programa kljub zadržkom, saj jim udeležba obeta zadovoljitev neke življenjske potrebe, na primer: izboljšanje položaja na delovnem mestu, novo

znanje za samostojno dopolnilno dejavnost na kmetiji, socialne spretnosti za vključitev v nova socialna omrežja itn. Da bi dosegli ta cilj, je kurikulum osredinjen na znanje, spretnosti, zmožnosti, ki so nujno potrebni, da bi udeleženci zadostili opredeljeni potrebi. Vsebinsko so v programu na to potrebo vedno vezane informacije o vseh temeljnih zmožnostih. S tem sežejo mnogo dlje od vstopne motivacije – udeležence v resnici izobražujejo, saj jih seznanjajo s ključnimi zmožnostmi, ki so danes nujno potrebne za uspešnost v družbi. Tu pa se začneja nov krog učenja – sprožajo se novi vpogledi, začneja se opolnomočenje in porajajo se nove potrebe po učenju/izobraževanju. Zviševanje ravni temeljnih zmožnosti ni končni cilj; s pridobljenim znanjem in spretnostmi si bodo namreč odrasli prizadevali za boljšo kakovost življenja, dosegali osebne cilje, uspešno nastopali na trgu dela ter se dejavnije vključevali v družbene procese.

POVEZANOST UČNIH VSEBIN Z ŽIVLJENJEM UDELEŽENCEV IN NAČELO UČITELJEVEGA ŽIVLJANJA V ŽIVLJENJE IN KULTURO UDELEŽENCEV

Za uresničevanje ciljev programa učitelji izbirajo vsebine, za katere je pomembno, da izhajajo iz vlog in življenjskih položajev, ki jih imajo udeleženci kot družinski člani, delavci in državljani. Iz njihovega okolja je mogoče izbirati vsebine, ki jih udeleženci zaradi poznavanja/bližine lažje umestijo med pridobljeno znanje in pri katerih prepoznajo praktično uporabnost naučenega. To učiteljem omogoča, da poiščejo ustrezne življenjske primere, s katerimi se udeleženci lahko identificirajo ali jih prepoznajo kot resnične. Udeleženci spoznajo, da je učenje sredstvo za reševanje problemov. Učenje dobi smisel. Učitelji morajo torej spoznati kulturo, vrednote, interese, potrebe in strukturo življenja, ki ga živijo udeleženci, saj bodo tako lahko vplivali na spremembe pri udeležencih, predvsem tiste, ki se nanašajo na usmerjenost, odnos, na dožemanje sebe in drugih. Pri tem lahko uporabijo različne metode in tehnike, ki jim to omogočijo: na primer osebni pogovor z udeležencem, predstavitev ali kratko avtobiografijo udeležencev, občasno sodelovanje drugih članov družine ali skupnosti, v kateri živi udeleženec, na srečanjih, prireditvah ali skupnih akcijah, seznanjanje z dediščino, ljudskim in umetnostnim izročilom kulture, ki ji pripada udeleženec, pridobivanje objektivnih podatkov o okolju in razmerah, v katerih živi udeleženec, in podobno. Tako delo omogoča učiteljem, da prepoznajo posamezne udeležence kot odrasle in celostne osebnosti in ustvarijo z njimi enakovreden in na humanističnih vrednotah zasnovan medosebni odnos, udeleženci pa se v programu osebno celostno izrazijo in delujejo kot odrasli, samostojni ljudje.

NAČELO POVEZLJIVOSTI UČNIH VSEBIN, UČNIH METOD IN UČNEGA GRADIVA

Ravnanje po tem načelu udeležencu omogoča, da spozna funkcijsko zvezo med posameznimi temeljnimi zmožnostmi in jih celostno uporabi v različnih okoliščinah. Ustvari se tudi priložnost, da predmet in probleme, ki jih rešuje, opazuje z zornega kota različnih razlag in jih poskuša rešiti na različne načine. Tako si kritično izoblikuje svoj pogled na različne pojave pa tudi na svoje načine reševanja problemov in svoj slog učenja. Pri tem so učiteljem udeležencem v pomoč opisniki temeljnih zmožnosti. Opisniki pomagajo abstraktno temeljno zmožnost konkretizirati, jo narediti uporabno, predvsem pa jo »napolniti« s primeri iz vsakdanjega življenja odraslih. Temeljno zmožnost nasičujejo t. i. »jedrni opisniki«, ki izražajo jedro temeljne zmožnosti in jo diferencirajo od drugih. Opisniki omogočajo lažje prilagajanje izvedbenega kurikula posameznim udeležencem in njihovim potrebam, razvit je tudi instrument za vstopno in končno preverjanje pridobljenih znanj in spretnosti ter samoevalvacijo. Andragoški center Slovenije je v večletni razvojni dejavnosti oblikoval zbirko opisnikov za temeljne zmožnosti, ki opisujejo vsakdanje življenje udeležencev različnih programov UŽU, hkrati pa so dovolj splošni, da presegajo konkretno navezanost na specifično okolje ali cilje

programa (Javrh, 2016).¹⁵ To so inovativna orodja, ki jih učitelji v programih UŽU lahko uporabljajo za kakovostno izobraževalno delo z ranljivimi skupinami odraslih in krepitev njihovih temeljnih zmožnosti, ki jih opredeljuje Evropski referenčni okvir temeljnih zmožnosti.

Pri tem je posebno učinkovito projektno učenje, pri katerem si udeleženec ali skupina udeležencev izbere področje ali predmet učnega projekta, izdelava načrt, izvede in ovrednoti delo in učenje, ki so ga ob tem opravili. Učitelji uresničijo načelo tako, da poleg poudarjenih vsebin, na primer uporabe osebnega računalnika, obravnavajo integralne probleme, na primer pisanje prošnje na računalnik, in jih vzporedno ob problemih, povezanih z računalništvom, opozarjajo tudi na druge prvine pismenosti, kot so vsebinska, oblikovna in pravopisna korektnost prošnje. Pri tem lahko uporabljajo različne metode učenja, pri katerih udeleženci rešujejo probleme enkrat individualno, drugič v dvojicah ali majhnih skupinah, primerjajo različne posamezne in skupinske rešitve ter se ob tem naučijo predstavljati, zastopati in zagovarjati svoje mnenje, pri tem pozorno poslušati druge in se kritično odzivati. Spodbujanje komunikacije in interakcij med udeleženci pripomore k večji povezanosti v skupini, spodbuja udeležence in jim daje dobre neposredne izkušnje s timskim delom.

NAČELO INDIVIDUALIZACIJE UČENJA IN KONTINUIRANEGA SPREMLJANJA NAPREDOVANJA

Program je zasnovan tako, da zahteva od učiteljev pomoč udeležencem pri izdelavi osebnega učnega načrta. Ta zajema opredelitev osebnih učnih ciljev, nalog in korakov, ki jih bo udeleženec opravil na poti do cilja, okvirno opredelitev časovnih rokov za izpeljavo posameznih učnih korakov ter oblik in časovnih intervalov preverjanja znanja in vrednotenja učnega procesa. Pri neposrednem stiku z udeleženci učitelji sodelujejo z udeležencem pri načrtovanju in vrednotenju napredovanja po učnem načrtu ter pri morebitni modifikaciji učnega načrta. V tem dialogu učitelj poudarja predvsem napredovanje posameznika in usmerja njegovo pozornost na primerjavo njegovega znanja pred začetkom izobraževanja z novim znanjem in stopnjo neodvisnosti, ki jo je udeleženec že dosegel. Hkrati pa ga spodbuja k nadaljnjemu učenju in definiranju novih učnih ciljev. Pri vrednotenju napredka udeleženca spodbuja, naj sam izrazi svoje mnenje o napredovanju, učitelj pa to pozneje upošteva kot enakovredno prvine evalvacije. Tako postajajo udeleženci samostojnejši in odgovornejši za svoje učenje.

NAČELO IZBIRNOSTI

To načelo zadeva predvsem možnost izbire učnih vsebin, ob katerih si udeleženci izboljšujejo svoje temeljne spretnosti. Načelo izbirnosti je najtesneje povezano z načelom življenjske bližine, saj predvideva, da poteka učenje ob vsebinah, ki jih izberejo udeleženci programa, ker so zanje zanimive in/ali so pomembne za njihovo življenje. Udeleženci lahko izbirajo med sicer predpisanimi učnimi vsebinami, ki pa so v programu ravno zaradi tega zelo široko in splošno opredeljene, npr. Družina in dom, Telo in zdravje, Domača ekonomika, Kultura in družba. Izbirnost je tako omogočena na eni strani med predpisanimi področji, na drugi pa tudi pri konkretizaciji učne vsebine ali izbiri problema in problemskega položaja. Učenje bo zasnovano na problemih, ki so za udeležence pomembni in aktualni tudi glede pridobivanja znanja in temeljnih spretnosti, potrebnih za uspešno reševanje problema.

¹⁵ Opisniki temeljnih zmožnosti so bili razviti s kvalitativnim raziskovalnim pristopom akcijskega raziskovanja. Podroben opis metode je zapisan v Priročni knjizici z navodili – Opisniki temeljnih zmožnosti. Glej Literaturo in reference.

10.2 Priporočene vsebine programa

Predstavljene so vsebine, ki jih priporočamo za projektno obliko dela, širjenje splošne razgledanosti in razvijanje znanja in spretnosti na posameznih področjih temeljnih zmožnosti odraslih udeležencev programa. Učitelji bodo podrobneje opredelili vsebine tako, da bodo upoštevali značilnosti in potrebe vsakokratne, konkretne skupine udeležencev. Izbirali bodo med priporočenimi vsebinami, lahko pa bodo dodali tudi nove vsebine, za katere bodo ocenili, da so najprimernejše za doseganje teh ciljev.

VSEBINE	TEME
Osebna identiteta	osebni podatki (starost, datum in kraj rojstva, stan, osebni dokumenti, državljanstvo) izvor (narodnost) poklic, interesi, konjički videz, značaj, temperament, razpoloženja in čustvena stanja, počutje
Družina in dom	člani družine in odnosi med njimi prazniki in družinske navade stanovanje/hiša, prostori, oprema, tehnična opremljenost, najem/nakup stanovanja, stroški, življenjska raven, bivalno okolje preživljanje skupnega prostega časa staršev in otrok skupni izdelki staršev in otrok postavljanje meja otrokom domači kraj
Družinsko okolje in družinski odnosi	otrokove pravice, odnosi med starši in otroki skupne družinske dejavnosti medgeneracijsko sožitje nasilje
Osebna razmerja	odnosi med ljudmi (moški – ženske, formalni – neformalni ipd.) prijateljstvo
Šolsko okolje	pravice otrok, staršev in učiteljev, svet staršev, roditeljski sestanek, govorilne ure, vloga ravnatelja, šolske svetovalne službe, razrednika, inštrukcije interesne dejavnosti, krožki, nasilje v šoli
Izobraževanje in pomoč pri učenju	izobraževalni sistem, vrste šol, šolski predmeti, izobrazba poklici gibanje pri spodbujanju učenja pomen igre pri otrokovem učenju prepoznavanje specifičnih učnih težav spodbujanje zanimanja za dramatizacijo in nastopanje prepoznavanje sposobnosti, interesov in talentov pri otroku
Prosti čas	konjički, zabava, obiski različnih prireditev, kino, gledališče, koncerti, radio, televizija šport in rekreacija, ples, počitnice, dopust otroške igre, pravlјice, lutkovno gledališče, otrok in televizija, obisk otroške knjižnice
Turizem in učenje	države, dežele, mesta in znamenitosti, orientacija, transport, namestitve, prenočevanje, osebni dokumenti, prtljaga
Telo in zdravje	osebna higiena in kozmetika, telesno in duševno počutje, bolezni zdravstveno zavarovanje, zdravstvene storitve, prva pomoč
Ekonomika	nakupi, moda in oblačila, cene in razprodaje, reklame mere, uteži, denar, načini plačevanja, različne storitve
Hrana in pijača	jedi in pijače, obedi, obroki, recepti, restavracije, jedilni listi, naročanje, zdrava/nezdrava prehrana bonton
Javno življenje	javni napisi, reklame, pošta, šola, telefon, banka, carina, promet, policija, prva pomoč, bolnišnica, servisi, razne informacije
Kultura in družba	vrste umetnosti, zgodovinske in druge zanimivosti, jezik, vera, prazniki in šege/navade, aktualni dogodki, življenjska raven

Mediji	radio, televizija, tisk pravila pri uporabi digitalnih tehnologij. uporaba računalnika in spleta
Zdravje	zdravje otrok (nalezljive bolezni, cepljenje, sistematski pregledi), prva pomoč, poškodbe pri igri, zobozdravstvena nega
Naravno okolje	ure, deli dneva, meseci, letni časi, koledar, vreme, podnebje, dežele in pokrajine, rastline in živali, poseganje v naravo, ekologija

10.3 Priporočene metode in oblike dela ter izvedbe programa

Temeljna oblika in metoda dela je učenje v učnih projektih. V tem programu gre lahko za kratke učne projekte, ki jih skupina izpelje na enem ali dveh učnih srečanjih, lahko pa si že na začetku izbere učni projekt, ki ga bo uresničevala na več učnih srečanjih, tako da bo pri posameznem učnem srečanju obravnavala eno od nalog, ki si jih bo določila v učnem projektu. Pri projektnem učenju je pomembno, da si skupina izbere zanjo pomemben življenjski problem in ga obravnava z različnih zornih kotov. Pri tem mora biti učitelj pozoren predvsem na postavljanje učnih ciljev. Paziti mora, da so v njem obravnavane različne prvine jedrne pismenosti, poudarjene temeljne zmožnosti in da je upoštevana večina opredeljenih znanj in spretnosti v katalogu znanja. Projektno učenje udeležencem omogoča, da se povezujejo z različnimi posamezniki in institucijami v okolju, s katerimi lahko sodelujejo različno – na primer pri pridobivanju informacij o okolju ali tako, da skupaj izpeljujejo katerega od projektov. K tej obliki dela lahko učitelji povabijo tudi starše, ki so program obiskovali v preteklosti, ali druge zunanje strokovnjake. Tako obliko lahko učitelji uporabijo tudi kot priložnost za sodelovalno učenje, izmenjavo izkušenj in animacijo potencialnih prihodnjih udeležencev programa.

Za izvedbo programa mora izvajalska organizacija zagotoviti vsaj dva prostora z ustrezno opremo, ki omogočata delitev otrok in staršev po potrebi v dve ločeni skupini.

Pred začetkom programa je treba proučiti zunanje pa tudi notranje ovire, s katerimi bi se utegnili soočiti starši, ki se bodo skupaj z otroki udeleževali programa, kot so na primer: predsodki staršev, povezani z učno neuspešnostjo njihovih otrok, primanjčevanje izobraževalnih navad staršev in sram ali strah pred tem, da bi bili neuspešni.

Organizacija izvedbe programa se natančno določi v okviru izvedbenega kurikula, ki ga pripravi organizacija, izvajalka programa. Ta določi tudi vsebine odprtega dela programa. Obvezni sestavni del izvedbenega kurikula je osebni izobraževalni načrt udeležencev programa. Pripravi ga udeleženec v sodelovanju z učiteljem.

Glede na ciljno skupino, ki ji je program namenjen, se lahko uporabljajo tudi individualne oblike poučevanja. Organizirane oblike se lahko kombinirajo s samostojnim učenjem ali učenjem ob konzultacijah, ki je namenjeno utrjevanju in poglobljanju pridobljenega znanja in spretnosti.

Izvajalska organizacija zagotovi dva usposobljena učitelja, ki izpeljujeta program sočasno. Učitelja se vnaprej dogovorita za delitev dela glede na prakso, da nekaj časa delata posamič vsak z eno skupino, posebej z otroki oziroma s skupino staršev, nekaj časa pa otroci in starši delajo skupaj. Oba učitelja izpeljujeta program v skladu z njegovimi standardi in v sodelovanju z izvajalsko organizacijo skrbita za pridobivanje udeležencev. V ta namen pripravljata ustrezne informacije, s programom seznanjata različne ustanove v svojem okolju ipd. Učitelja sta odgovorna za načrtovanje in kakovost izpeljave, izpeljavo usmerjata strokovno in organizacijsko ter skrbita za sodelovanje

z drugimi partnerji programa (financerji, zunanji evalvatorji, strokovnimi nosilci programa, predstavniki lokalne skupnosti, javnih občil itn.). Za kakovostno izvajanje programa in doseganje njegovih ciljev je najpomembnejše dobro poznavanje spreminjajočih se potreb in položaja ciljnih skupin v družbi, ki lahko sprožijo potrebo po prenavljanju programa. Posebnosti učiteljeve vloge v programih za razvijanje temeljnih zmožnosti so: poznati mora socialno-kulturni in ekonomski kontekst okolja, v katerem deluje; prenašati mora znanje in sooblikovati temeljne zmožnosti, vendar tudi nekatera splošna znanja o okolju, kar udeležencu omogoči, da se vključi v družbeno in delovno življenje; čim bolj načrtuje svoje delo v sodelovanju z udeležencem. Omogočati mora učenje, ki je kontekstualizirano, relevantno, reflektivno in analitično; učitelji delujejo v timu ali dvojici. Učitelj je obenem oblikovalec, pospeševalec, posrednik, inštruktor, ocenjevalec in organizator. Njegova vloga ni samo, da podpira učenje, temveč tudi to, da podpira in spremlja napredek. Mora poznati in razumeti skupnost, v kateri dela, in izrabiti dinamiko lokalnih omrežij ter partnerstva; njegovo strokovno znanje je zasnovano na veščinah in znanju, ki naj se prenese, na tehnikah prenosa, na veščinah, ki so povezane z družbeno in poklicno vključenostjo, na razumevanju potreb deležnikov (analiza potreb, umeščanje, sooblikovanje programov, medkulturno delo, upravljanje/uporaba razlike). Ob tem je treba posebej poudariti tudi potrebo po tem, da so strokovni delavci deležni sistematične skrbi za njihov profesionalni razvoj tako, da morejo razviti profesionalno identiteto učitelja v programu za razvoj pismenosti oziroma v programih za opolnomočenje ranljivih ciljnih skupin. Vloga učitelja in njegova usposobljenost za uspešno delo z ranljivimi skupinami sta odločilni za zagotavljanje kakovostnega izobraževanja.

10.4 Viri za izvedbo programa

Učno gradivo izbirajo učitelji. Pri izbiri in izdelavi učnega gradiva je treba upoštevati tale merila: obsegati mora v programu zajete vsebine; ustrezati mora sodobnim didaktičnim načelom; didaktično in metodično mora biti usklajeno s temeljnimi cilji programa. Priporočljivo je, da učno gradivo zajema tudi gradivo, ki ga pripravijo udeleženci sami, ki je iz njihovega ožjega življenjskega okolja in se nanaša na uresničevanje njihovih vsakdanjih potreb. Priporočeni viri za izvedbo programa so navedeni v dodatku Literatura in viri za izvedbo programa.

10.5 Priporočeno število udeležencev

Program se izvaja v skupini z najmanj 12 udeleženci, to so starši in njihovi otroci. Glede na pričakovane značilnosti udeležencev naj število ne bo večje od 16. Priporočljivo je, da se programa udeleži od 6 do 8 staršev z otroki.

10.6 Časovna razporeditev

Program notranje ni časovno strukturiran. Notranja časovna razporeditev vsebin je prepuščena strokovni presoji izvajalca programa in jo pripravi v izvedbenem kurikulumu za vsakokratno skupino udeležencev, v katerem se določi:

- ▶ – tedenski obseg ur organiziranega izobraževanja, na primer enkrat ali dvakrat na teden po dve do štiri ure hkrati,
- ▶ razporeditev trajanja programa v mesecih,
- ▶ urnik programa, v katerem je priporočljivo upoštevati obveznosti staršev, ki so zaposleni.

Ker je pričakovan izid UŽU – BIPS sprememba individualne izobraževalne izkušnje, se pričakuje, da bo vsak od staršev navzoč v programu vsaj 80-odstotkov ur od ur, ki jih obsega program v celoti.

10.7 Evalvacija programa

Evalvacija programa je stalna strokovna naloga izbrane strokovne organizacije, ki je s svojimi strokovnimi in raziskovalnimi zmogljivostmi ter vsebino dela pristojna za opravljanje evalvacije. Metoda evalvacije naj izhaja iz strokovne presoje evalvacijskih ciljev ter bo usmerjena v kvalitativne analize, ki so uveljavljene v izobraževanju. Pri izpeljavi programa bo potekala tudi sprotna notranja evalvacija učnih dosežkov, ki jo opravljajo udeleženci.

11 ZNANJE IN USPOSOBLJENOST STROKOVNIH DELAVCEV

Zaradi narave programa in značilnosti ciljne skupine staršev otrok v prvi triadi osnovne šole, ki se udeležujejo programa, je priporočljivo, da imajo izvajalci specifična znanja s tehle področij: poznavanje teoretskih temeljev in modelov za delo z ranljivimi skupinami odraslih in otrok; poznavanje značilnosti ciljne skupine programa; poznavanje izobraževalnih in drugih potreb ciljne skupine in ustrezno izvedbeno načrtovanje; obvladovanje sodobnih andragoških metod za delo z ranljivimi skupinami odraslih; poznavanje pomena temeljnih zmožnosti posameznika za življenjsko uspešnost na področju osebne izpolnitve, sodelovanja v družbi in konkurenčnosti in prožnosti v svetu dela; usposobljenost za povezovanje razvoja pismenosti in temeljnih zmožnosti z življenjskimi področji po modelih izobraževanja ranljivih skupin. Priporočljivo je tudi, da učitelji obnavljajo in posodablajo svoja specifična znanja za izvajanje programa UŽU – BIPS.

VSEBINSKI SKLOP	STROKOVNI DELAVEC	ZNANJE S PODROČJA
Učenje učenja	učitelj	visokošolskega izobraževanja sociologije, psihologije ali kulturoloških študij
	učitelj	visokošolskega izobraževanja pedagogike, andragogike, socialne pedagogike, slovenistike ali matematike
Sporazumevanje v maternem jeziku (jedrna pismenost),	učitelj	visokošolskega izobraževanja sociologije, psihologije ali kulturoloških študij
	učitelj	visokošolskega izobraževanja pedagogike, andragogike, socialne pedagogike, razrednega pouka ali slovenistike
Digitalna pismenost	učitelj	visokošolskega izobraževanja sociologije, psihologije ali kulturoloških študij
	učitelj	visokošolskega izobraževanja računalništva ali informatike, pedagogike, andragogike, socialne pedagogike ali matematike
Matematične zmožnosti	učitelj	visokošolskega izobraževanja sociologije, psihologije ali kulturoloških študij
	učitelj	visokošolskega izobraževanja pedagogike, andragogike, socialne pedagogike ali matematike
Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti	učitelj	visokošolskega izobraževanja sociologije, psihologije ali kulturoloških študij
	učitelj	visokošolskega izobraževanja tujih jezikov, pedagogike, andragogike, socialne pedagogike ali slovenistike
Odpri del programa		
določi izvajalec	določi izvajalec	določi izvajalec

12 POTRDILO O USPOSABLJANJU

Udeleženci dobijo ob koncu programa potrdilo o usposabljanju, ki je javna listina. Potrdilo ima obvezno prilogo z navedbo pridobljenih znanj in spretnosti, kadar je to smiselno, pa tudi izpeljanih učnih projektov.

Literatura in viri za izvedbo programa

DELO	OPIS
<p>Vzgoja bralca v družini / Livija Knaflič. V: Beremo skupaj : priročnik za spodbujanje branja / [avtorice prispevkov Meta Grosman ... [in dr.]; avtorica nagovora Manca Košir; ilustracije Damijan Stepančič; fotografije Dina B. Hennin, Jože Suhadolnik, Živa Suhadolnik; urednica Marina Blatnik Mohar]. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003</p>	<p>Zbornik prispevkov Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja je izvrsten pripomoček za strokovne delavce, ki delujejo na področju opismenjevanja otrok in družinske pismenosti. Posebej opozarjamo na prispevek dr. Livije Knaflič, ki v prispevku poudari, da so starši otrokovi prvi učitelji, njegova družina pa okno v svet. Starši vpeljujejo svoje otroke v svet pismenosti že veliko pred vstopom v šolo, ker jih k temu spodbujata zanimanje in radovednost otrok, lastne izkušnje in želje. S svojim ravnanjem, stališči in odnosom do branja že zelo zgodaj vplivajo na otrokov prihodnji odnos do branja in pismenosti. Če je družina znala in mogla prisluhniti njegovim potrebam in jih je lahko zadovoljila, si je otrok pridobil izkušnjo, da je svet, ki ga obkroža, prijazen in varen. Otrok postaja čedalje manj odvisen od staršev in odraslih v svojem okolju in vedno samostojnejši.</p>
<p>Knaflič, L., Mirčeva, J. in Možina, E. (2001). <u>Temeljno znanje in spretnosti mladih, brezposelnih in staršev šolskih otrok. Raziskovalno poročilo.</u> Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Raziskava je med drugim zajela analizo dosežkov staršev in vpliv na dejavnosti družinske pismenosti. Podrobnejša obdelava podatkov o odraslih, kar zadeva družinsko pismenost, je pokazala, da v resnici družina, natančneje starši, pomembno vplivajo na razvoj temeljnih spretnosti pri otrocih. Koliko in kako bodo starši lahko vplivali na razvoj temeljnih spretnosti in znanja, je odvisno od različnih dejavnikov, eden najpomembnejših pa je dosežena izobrazba staršev. Dosežena stopnja izobrazbe je tesno povezana s stopnjo razvitosti temeljnih spretnosti pri posamezniku. Višja raven temeljnih spretnosti pomeni imeti »boljše orodje« za izrabo različnih virov obveščanja, ki so na voljo v današnjem okolju.</p>
<p>Spletna stran družina.pismeni.si</p>	<p>Spletna stran družinske pismenosti je namenjena staršem, ki bi se radi naučili, kako otrokom približati pismenost. Starši bodo izvedeli, zakaj je pomembna družinska pismenost in kako jo spodbujati v domačem okolju. Namenjena je tudi strokovnjakom, ki bi radi pomagali staršem vpeljevati več pismenosti v družinsko življenje. Strokovnjaki se bodo seznanili z načini, kako sodelovati s starši pri razvijanju družinske pismenosti v domačem okolju.</p>
<p>Javrh, P. (ur.). (2011). <u>Obrazi pismenosti.</u> Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Monografija Obrazi pismenosti prinaša razmislek o različnih vidikih pismenosti, ki jo avtorji in avtorice pogosto povezujejo s konceptom družbene (ne)pravičnosti in družbeno ranljivih skupin. Teoretična ozadja prispevkov so različna, saj avtorji in avtorice razmišljajo s konceptualnimi aparati različnih strok (andragogike, sociologije, psihologije, socialnega dela, književnosti, jezikoslovja itn.). To jasno izriše pismenost kot kompleksen pojav, probleme, ki se porajajo na področju pismenosti, pa kot probleme, ki jih je treba obravnavati in reševati interdisciplinarno.</p>
<p>Javrh, P., Možina, E., Kuran, M. (2010). <u>Evalvacija javno veljavnih programov Usposabljanje za življenjsko uspešnost (UŽU) in Temeljno usposabljanje za učitelje v programih UŽU.</u> [Elektronski vir]: povzetek zaključnega poročila. El. knjiga. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Poročilo nacionalne evalvacije javnoveljavnih programov je povzetek namena, ciljev in metodologije evalvacije ter najpomembnejših ugotovitev evalvacije. Spoznanja in ugotovitve evalvacije so bili podlaga za snovanje Monografije Obrazi pismenosti in pozneje za prenovu javnoveljavnih programov.</p>
<p>Javrh, P. (ur.). (2018). <u>Spretnosti odraslih.</u> [Elektronski vir]. 2., recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Delo Spretnosti odraslih je pomembno za nadaljnji razmislek o rezultatih nacionalne raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC pa tudi za uporabo teh na makro in mikro ravni. Delo sestavlja 14 prispevkov avtoric in avtorjev, ki osvetljujejo različne vidike in izbrane izseke podatkov raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC ter zadnje interpretirajo, da bi našli pojasnila, zakaj je Slovenija dosegla podpovprečne rezultate. Monografija pokaže tudi, da so rezultati v izobraževalni politiki uporabni le, kadar so sad sodelovanja znanosti in stroke, saj le sodelovanje politike, znanosti in raziskovanja lahko uspešno »preseje« in razlaga rezultate ter oblikuje konstruktivna priporočila, ki bodo pomembna za nacionalni kontekst izobraževanja odraslih.</p>
<p>Javrh, P. (2016). <u>Raziskava spretnosti odraslih: metodologija in rezultati – na kratko.</u> Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>V priročni knjižici je na kratko in poljudno predstavljena metodologija raziskave Spretnosti odraslih – PIAAC, ki pomagajo razumeti rezultate raziskave. Zajetih je nekaj osnovnih rezultatov za Slovenijo in sodelujoče države.</p>

<p>Javrh, P. in Kuran, M. (ur.). (2012). Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Priročnik temelji na avtorskih prispevkih monografije <i>Obrazi pismenosti, Spoznanja o razvoju pismenosti odraslih 2011</i> (Javrh). Posamezna poglavja so izvlečki izvirnih prispevkov avtorjev. Pet poglavij so avtorji posebej pripravili za ta priročnik.</p>
<p>Javrh, P. in Možina, E. (2016). Opisniki temeljnih zmožnosti: priročna knjižica z navodili. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja podrobne informacije o projektu in pomenu opisnikov temeljnih zmožnosti. Poda metodološko zasnovo za opredeljevanje opisnikov in predstavi nastajanje vsebin knjižic z opisniki temeljnih zmožnosti ter praktične namige za njihovo uporabo v didaktične namene. Predstavlja teoretsko podkrepitev koncepta, ki se izraža v krajših knjižicah posamezne temeljne zmožnosti, namenjenih za uporabo v vsakodnevni praksi.</p>
<p>Brezovar, D., Magajne, A., Šarc, S., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, S. in Možina, E. (2016). Opisniki temeljne zmožnosti. Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.</p>	<p>Knjižica podrobno opisuje kompleksno temeljno zmožnost iz dveh delov. Matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji predstavlja sposobnost obvladovanja in uporabe matematičnega načina razmišljanja za reševanje številnih težav v vsakdanjem življenju. Zajema sposobnost in pripravljenost za uporabo matematičnih načinov razmišljanja (logično in prostorsko razmišljanje) in načinov predstavljanja (formule, modeli, konstrukcije, grafi in razpredelnice).</p>
<p>Veldin Bednjanič, O., Brezovar, D., Chvatal, M., Fišer, L., Kušar, D., Magajne, A., Olenik, D., Šarc, S., Šubic, J., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, Š. in Možina, E. (2016). Opisniki temeljne zmožnosti. Samoiniciativnost in podjetnost. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja podroben opis temeljne zmožnosti samoiniciativnost in podjetnost, ki pomeni uresničevanje posameznikovih zamisli. Obsega ustvarjalnost, inovativnost, sprejemanje tveganja ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje konkretnega cilja. V pomoč bo posameznikom na delovnem mestu, pri razumevanju ozadja samega dela in izkoriščanju ponujenih priložnosti pa tudi v njihovem vsakdanjem življenju in v družbi nasploh.</p>
<p>Veldin Bednjanič, O., Chvatal, M., Fišer, L., Olenik, D., Šubic, J., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, Š. in Možina, E. (2016). Opisniki temeljne zmožnosti. Sporazumevanje v maternem jeziku. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja temeljno zmožnost sporazumevanje v maternem jeziku, ki pomeni sposobnost izražanja in razumevanja pojmov, misli, čustev, dejstev in mnenj v pisni in govorni obliki (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje) ter jezikovno medsebojno delovanje na ustrezen in ustvarjalen način v vseh družbenih in kulturnih okoliščinah, kot so izobraževanje in usposabljanje, delo, dom in prosti čas.</p>
<p>Kušar, D., Princes, T., Javrh, P., Kuran, M., Lenič, Š. in Možina, E. (2013). Opisniki temeljne zmožnosti. Učenje učenja [Elektronski vir]. Ljubljana: Andragoški Center Slovenije</p>	<p>Knjižica podaja podrobne informacije o temeljni zmožnosti učenje učenja, ki predstavlja sposobnost učiti se in vztrajati pri učenju, organizirati lastno učenje, skupaj z učinkovitim upravljanjem časa in informacij, individualno in v skupinah. Ta knjižica predstavlja pomoč bralcu pri zavedanju lastnega učnega procesa in potreb, prepoznavanju priložnosti, ki so na voljo, in sposobnosti premagovanja ovir za uspešno učenje.</p>
<p>Javrh, P., Možina, E., Bider, K., Kragelj, K., Volčjak, D., Sepaher, G., Gjerek, L., Matavž, H., Rejec, P., Babič Ivaniš, N. in Brecej, V. (2018). Digitalna pismenost [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja podroben opis temeljne zmožnosti digitalna pismenost, ki pomeni zmožnost posameznika, da uporablja in deluje v digitalnem svetu. Digitalna pismenost je zmožnost varne in kritične uporabe tehnologij informacijske družbe na različnih področjih: pri delu, v prostem času in za sporazumevanje z drugimi. Ključni sestavni del te zmožnosti je digitalna kompetenca. Ta zmožnost zajema kritično in varno uporabo digitalne tehnologije pri delu, za osebne potrebe v prostem času ter pri sporazumevanju. Pri tem je temeljno računalniško znanje, kot je uporaba računalnika za iskanje, ocenjevanje, shranjevanje, proizvodnjo, predstavitev in izmenjavo informacij ter za sporazumevanje in sodelovanje v skupnih omrežjih na internetu, zgoj podlaga, ki omogoča spoznavanje drugih, hitro razvijajočih se digitalnih orodij.</p>
<p>Javrh, P., Možina, E., Bider, K., Kragelj, K., Volčjak, D., Sepaher, G., Gjerek, L., Matavž, H., Rejec, P., Babič Ivaniš, N. in Brecej, V. (2018). Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti. 2., recenzirana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Knjižica predstavlja podroben opis temeljne zmožnosti sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti, ki zajema sposobnost podajanja in sprejemanja informacij v različnih jezikih, sposobnost medkulturnega razumevanja in uporabo tujega jezika v ustreznih okoliščinah. Za zmožnost sporazumevanja v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti je nujno potrebno zelo različno znanje, kot je na primer poznavanje temeljnega besednjaka in slovnice, zavest o primernih in v jeziku uveljavljenih oblikah najspljošnejših besednih zvez pa tudi registrov jezika – to zajema vsaj delno poznavanje nenapisanih socialnih dogovorov, kulturne vplive, spremenljivost ter aktualno rabo jezikov.</p>

<p>Javrh, P., Možina, E., Verdenik, A., Bertoncej, K., Glažar, D., Jerič, K., Novak Lešnik, U., Oder, K., Oražem, M. in Tamše, E. (2020). <u>Socialne in državljanske kompetence [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti</u>. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>Knjižica podrobno opisuje temeljno zmožnost socialne in državljanske kompetence, ki zajema na eni strani družbeno oziroma socialno, na drugi pa državljansko perspektivo. Socialni del temeljne zmožnosti zajema osebnostni in družbeni vidik ter se nanaša na sposobnost posameznikovega razmisleka o sebi ter konstruktivnega sodelovanja z drugimi v medosebnih odnosih in različnih socialnih okoljih. Državljski del temeljne zmožnosti pa zaobjema znanje, spretnosti in t držo posameznika, da ravna kot odgovoren državljan, ki je dejaven v državljskem in družbenem življenju. Pomembne prvine te temeljne zmožnosti so razvijanje zavesti o vrednotah, povezovanju ter zavedanju o raznolikosti in različnih kulturnih identitetah doma, v Evropi in svetu.</p>
<p>Javrh, P., Možina, E., Verdenik, A., Bertoncej, K., Glažar, D., Jerič, K., Novak Lešnik, U., Oder, K., Oražem, M. in Tamše, E. (2020). <u>Kulturna zavest in izražanje [Elektronski vir]: opisniki temeljne zmožnosti</u>. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.</p>	<p>V knjižici je predstavljena temeljna zmožnost kulturna zavest in izražanje, ki je v priporočilih Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje navedena na zadnjem mestu, a zagotovo ne sodi med manj pomembne. Še kako pomembna je za opolnomočenje posameznika, saj poudarja znanje, spretnosti in odnose, ki jih potrebuje za osebno izpolnitev in razvoj. Posebno mesto zavzema pri razvoju kritičnega razmišljanja, ustvarjalnosti, izražanja lastnih zamisli, odgovornosti, občutka pripadnosti in vloge v družbi, medkulturnih spretnosti ter posameznikove identitete.</p>
<p>Serija izobraževalnih filmov <u>Na poti do življenjske uspešnosti</u>: https://pismenost.acs.si/</p> <p>Izobraževalni film <u>Temeljna zmožnost Sporazumevanje v maternem jeziku</u> [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film <u>Temeljna zmožnost Učenje učenja</u> [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film <u>Temeljna zmožnost Samoiniciativnost in podjetnost</u> [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film <u>Temeljna zmožnost Matematične kompetence in kompetence v znanosti in tehnologiji</u> [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film <u>Temeljna zmožnost Digitalna pismenost</u> [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film <u>Temeljna zmožnost Sporazumevanje v tujih jezikih in jezikovne zmožnosti</u> [Video]. YouTube.</p> <p>Izobraževalni film <u>Temeljna zmožnost Kulturna zavest in izražanje</u> [Video]. YouTube.</p>	<p>Zbirko opisnikov temeljnih zmožnosti dopolnjujejo izobraževalni filmi in zvočno gradivo o temeljnih zmožnostih. Zbrani so v seriji Na poti do življenjske uspešnosti. V vsakem filmu izbrani posameznik predstavi posamezno temeljno zmožnost s svojo zgodbo o tem, kako je imel v nekem trenutku življenja težave zaradi neke premalo razvite temeljne zmožnosti, in pot, kako jo je razvijal. Didaktično so filmi zasnovani tako, da jih učeči se in učitelji lahko preprosto uporabljajo. To so preizkušena praktična orodja, uporabna za začetno animiranje in procesno motiviranje udeležencev izobraževanja iz različnih ranljivih skupin in različne namene ter v različnih fazah izobraževalnega procesa: za samostojno individualno učenje ali kot orodje za skupinsko delo in učenje, kot vaja za ogrevanje in zvečanje motiviranosti ali kot povzetek za ponavljanje. Filmii so zlasti primerni za odrasle, ki imajo večje težave razumevanju besedil in zato informacije lažje sprejemajo v večmedijski obliki. Poglavitna posebnost izobraževalnih filmov Na poti do življenjske uspešnosti je, da so osebne zgodbe predstavljene tako, da postopno odkrijejo univerzalne in prenosljive zakonitosti, ki jih gledalci z lahkoto prepoznajo, saj so podane zelo nazorno in preprosto, kot osebna modrost.</p>

